

ТОНГ ЮЛДУЗИ

Ўзбекистон болалари ва ўсмирларининг газетаси

Газета 1929 йил 1 августдан чиқа бошлаган

№ 50-51 (6890-6891)
1998 йил 30 июнь, сешанба

Сотувда эркин
нархда

ШАХАРЛИК БОЛА НИМА ДЕЙДИ?

Одамнинг ёши улғайиб боргани сари олисларда қолган кунларини соғинади. На илож, у кунларга қайтиб бўлмайди. Бугунги қишлоқ болаларининг талпинишида ўзимнинг болалигимни кўраман. Мен ҳам бир пайтлар шаҳарга жуда қизиқардим. У ердаги ҳаёт афсоналарга ўхшарди назаримда. Бугун шаҳар кўчаларини айланиб қишлоқ боғларининг анвойи ҳидларини, ариқларга тўп-тўп тушаётган ўрик-шафтолиларни оқизиб шўх-шўх ўйнаб бораётган сувларни излайман. Биздан сут сўраб чиқиб, кўйлакчасининг куроғини кўлчалари билан яширишни эпполмай уялиб-уялиб гапирган кўшни қизалоқни излайман. Қизиқ, ўша қизалоқ қаерда экан-а? У жуда меҳрибон, уятчан, меҳнаткаш эди.

Шаҳар фаввораларида ўмилаётган қизлар, болаларнинг шовқин-сурони бир зум хаёлларимни чалғитди. Шу орада кўлида ҳориж ширинликлари-ю, писта, қуртларни патнисда кўтариб савдо қилиб юрган 13 яшарлар чамаси бир бола менга мурожаат қилди:

- Шоколад олмайсизми?
- Йўқ, — дедим совуққина қилиб.
- Олақолинг бунақаси яқинда келган, пулингиз ёнингизда кетади.
- Унинг гапдонлиги завқимни келтирди. Негадир у билан суҳбатлашгим келди.
- Исминг нима?
- Шаҳбоз.
- Исминг чиройли экан.
- Ўзим-чи?

—Ўзинг ҳам. Анчадан буён нарса сотасанми?
—Ҳа, 4 йилдан буён.

—Таътилда дам олишга бормайсанми?
—Борардим-у, паханни гапини икки қилгим келмайдиди.
—Пахан деганинг ким?
—Вой, қишлоқимисиз? Шуни ҳам билмайсизми дада дегани. Улар ипподромда ойим билан бирга савдо қилишади. Мен билан укам эса бу ерда. Ҳу, анави бола укам бўлади (у кўрсаткич бармоғи билан фавворанинг нариги томонида нарса сотиб юрган бўйи пастроқ болани кўрсатди).
—Нима сен қишлоқиларни ёмон кўрасанми?
—Нега энди, ёмон кўрмайман. Фақат уларнинг гапирши билан кийиниши менга ёқмайди. Қишлоқни эса яхши кўраман. Бир йили дадамнинг бир танишлариникига, қишлоққа бориб мазза қилиб келганмиз. Вой-буй у ердаги меваларнинг кўплигини аймайсизми. Ўшанда отга минишни ҳам ўрганиб олгандим. Ҳатто қишлоқдаги болаларга ҳавасим келган. Дадамга биз ҳам қишлоқда

уй қуриб яшайлик десам, ўғлим, ота ўғил бўламан десаң қишлоққа ҳавас қилма,

у ерда фақат камбағаллар яшайди. Пулнинг кони шаҳарда, деганлар.
—Сен дадангни гапига кўшиласанми?
—Билмайман.
—Пулни яхши кўрасанми?
—Ҳа-да, пулсиз яшаб бўларканми? Жуда ҳам кўп пулим бўлишини хоҳлайман.
—Пулнинг жуда кўп бўлса кейин уни нима қиласан?
—Машина оламан, 2 қаватли уй қураман, чет элларга бораман.
—Яшашни билар экансан.
—Бўлмасам-чи.
—Мактабда яхши ўқийсанми?
—Наридан бери.
—Бу нима деганинг?
—Ростини айтсам, ўқигим келмайди дегани...
—Унда мактабни тугатиб бирор жойда ўқимас экансан-да?
—Ақлимни ебманми ўқиб, пул бўлса чангалда шўрва. Ишнинг кўзини биладиганлар дипломни ҳам сотиб олишяпти-ку. Мен ҳам шундай қиламан.
—Оббо, Шаҳбоз- шаввоз-

ей, шунақа дегин...
—Ана шунақа, айтгандай мени шунча гапга солиб, вақтимни олганингиз учун, нимадир олинг энди, савдо юришсин.
—Ҳа, майли келақол, куртингдан оламан.
—Бор йўғи курт оласизми? Ҳали ҳеч кимга кўрсатмаган янги шоколадим бор, олинг.
—Раҳмат, бизга курт ҳам бўлаверади...
Шаҳбоз бекорга кетган вақтининг ўрнини тўлдириш учун югуриб савдо қилишга тушиб кетди.
Шу пайт дарахт панасида 3-4 та боланинг қуршовида ўтириб сигарет чекаётган қизчага кўзим тушди. Ихтиёрсиз бир куч мени унинг ёнига бошлади. Қизча мени кўриб, сигаретини кўлига олиб, орқасига яширди. Атрофидаги болалар эса орқага тисланишди.
—Ёшинг нечада?
—Ўн иккида...
—Нега чекаясан?

—Нима ишингиз бор?..
Унинг ёнидаги кўз қоши попуқдаккина бола уни чаққандай:
—Исми Нурия, бир ҳафта бўлди болалар уйдан қочган, катта амакилардан сигарет сўраб олади, — деди.
—Ўзинг-чи, ўзинг доим менга ҳам қолдир деб, яли-насан-ку? — деди унга бақириб Нурия.
Мен улар билан гаплашиш бефойда эканлигини тушуниб ортимга қайтдим. Негадир қишлоққа бўлган юрагимдаги соғинч бўғзимни куйдираётгандай эди.
Шу лаҳза қишлоқдаги кўшни- уятчан қизалоқни кўксимга босиб, тўйиб-тўйиб йиғлагим келди.
Мен бир ҳақиқатни — қишлоқдан бўлак афсона йўқлигини, у ердаги болаларнинг самимият, муҳаббатга тўла юракларига ҳавас қилаётганимни, уларни соғинишимни тушуниб борардим...

Ҳалима Аҳмедова.

...Энди бозорга сув сотгани борамиз.

**БАЙРАМ
ТАНТАНАЛАРИ**
Бугунги кунда ҳокимият даражасига кўтарилаётган ўзбек журналистикаси ҳаётимизнинг ҳар жабҳаси муаммоларини ҳал этишга интилаётгани, келажаги порлоқ давлатимиз равнақи йўлида жонбозлик кўрсатаётгани билан аҳамиятлидир. Кунни кеча мустақил диёримизда Матбуот ва оммавий ахборот воситалари ходимлари кунни кенг нишонланди. Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий боғида шу муносабат билан байрам тантаналари бўлиб ўтди. Республика Президент Ислам Каримов оммавий ахборот воситалари ва матбуот ходимларини касб байрамлари билан қутлаб, табрик йўллади.

Худди шу кунни газетамиздагиларнинг ҳам қувончи чексиз бўлди. Сабаби, ходимларимиздан Феруза Одилова Ўзбекистон Халқ таъ-

**ПРЕЗИДЕНТ
ҲУЗУРИДА ҚАБУЛ**
22 июнь кунни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов АКШнинг «Ньюмонт Голд» компания-

лими вазирлигининг «Халқ таълими аълочиси» унвони, Муҳаббат Мақсудова эса «Фахрий ёрлик» билан тақдирланишди. Шунингдек, газетанинг ҳар бир ходимига бир ойлик маош миқдорида пул мукофоти ҳам берилди.

си раиси, президенти ҳамда бош ижрочи директори Роналд Кэмбри раҳбарлигидаги ушбу компания делегациясини қабул қилди. Суҳбат чоғида «Зарафшон-Ньюмонт» қўшма корхонаси фаолиятининг самарадорлигини янада ошириш, «Ньюмонт

Голд» компанияси томонидан Ўзбекистонга қўшимча сармоя кўрсатиш имкониятлари ҳамда томонларни қизиқтирган бошқа масалалар юзасидан фикр алмашилди.

**БОЛГАРИЯГА
ТАШРИФ**
Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Абдуганиевич Каримов 23-25 июнь кунлари расмий ташриф билан Болгария Республикасида бўлди. Президент Ислам Каримовнинг Болгария Президенти Петар Стоянов билан дўстона руҳда ўтган мулоқат чоғида халқаро муаммолар, шунингдек, мамлакатларимиз ўртасидаги иктисодий-ижтимоий, сиёсий ва маданий ҳамкорликни мустаҳкамлашга доир масалалар хусусида фикрлашиб

олинди. Суҳбатлар нихоясида томонлар ўзларини қизиқтирган барча масалалар юзасидан очиқ-ойдин мулоқот ўтказганлари ҳамда ушбу мусохаба асосида фикрлар уйғунлиги аён бўлганлигини маълум қилдилар.
«ЁЗ ТАБИАТИ» КҮРИК-ТАНЛОВИ
Тошкентдаги «Боғи эрам» истироҳат боғида пойтахт туманларида ташкил этилган мактаб оромгоҳлари аро «Ёз табияти» кўрик-танловининг якуний босқичи бўлиб ўтди. Унда оромгоҳларда фаолият кўрсатаётган экологик гуруҳлар ўзаро куч синашди. Чилонзор туманидан Н. Қалимқулова, Юнусобод туманидан Д. Ёвмудинова, Акмал Икромов туманидан А. Ғозиев биринчи ўринни эгаллади.

ТАРБИЯЧИЛАР КЎРИГИ

Кичкинтой

Конкурсда, сиз азиз болажонларнинг тарбиячи опаларингиз нималарга қодир эканликлари намойиш этилди. Конкурс Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги томонидан уюштирилиб, «Йил тарбиячиси» республика кўрик- танлов фестивали деб номланди. Конкурсда республикаимизнинг барча вилоятларидан ғолиб бўлиб келган тарбиячилар қатнашди. Улар ўз маҳоратларини Тошкент шаҳридаги 84-болалар боғчасида тест саволлари асосида намойиш этдилар. Тўрт кун давом этган конкурс мобайнида иштирокчилар тест- синовларидан ўтдилар. Тошкент шаҳар туман халқ таълими бўлимларида, ижодий учрашувларда бўлдилар, «Дастурни яхши биласизми?» деган мавзуда китоб, ўйинчоқ дўконларида, хайвонот ва ботаника боғларида бўлиб, маҳоратларини яна бир карра намойиш этдилар.

Хайъат аъзолари тарбиячи опаларингизни маҳоратларини, муомалаларини, зехнларини синчковлик билан кузатиб, ўз касбининг усталарига «Дидли тарбиячи», «Зехни ўткир тарбиячи», «Тарбиячи-ўз

Онаси... Қўлларига узун чўпон таёқ тутқазиб, уни дарё бўйидаги кўм-кўк яйловга олиб бориб қўйди. Сигирни силаб сийпаб ўтлатди, эчкиларини янтоқзорга олиб бориб қўйди. Ўзи эса дарё бўйидаги қумлоққа чўпон таёғи билан шеърлар ёзди. Дарёнинг сувлари қирғоққа бош уриб, қумлоқни ювар, бироқ унинг шеърини ўчириб кетмас эди. У бундан хурсанд бўлар, яна берилиб шеърлар ёзарди.

Бир пайт не кўз билан кўрсаки, сигири дарёни кечиб нариги қирғоққа интиларди. Дарёнинг суви оз бўлса ҳам уни ваҳима чулғаб олди. Сигир оқиб кетса-я, ахир ўша сигири касал бўлиб қолганда онаси «болаларимнинг ризқини қийма худойим» — деб йиғлаганди-ку. Ўзи қишлоқ оналари шунақа, сигири учун ҳам йиғлайди...

Сигири қирғоққа интилиб чиқа олмай оқаверди. У бирдан чинқирди: «Одамлар ёрдам беринглар, сигирим», деб бақириб йиғлаб юборди. Бирдан пахтазор томондан бир дала кулгу эшитилди. Пахтазорда ишлаётган қизлар унинг устидан кулишар, у эса йиғларди.

Болалик биринчи бор ўтинчилар устидан ҳам кулиш мумкинлигига ҳайратланиб қолди. Чунки унинг учун ўша ўтинч — энг катта ғам эди-да!

Бугун у улғайган, бир ажиб улғайган. Энди у ҳар гал ўша далаларга борса, бир дала кулгунинг овозини эшитади. Пахтазорга айланиб кетган яйловлар ўрнидан туриб хайқириб келаётган кулгулар унда бегараз эди.

У бугун кулгуларни, истеҳзоли кулгуларнинг овозини босиб кетадиган БЕҒУБОР КУЛГУ ларни соғинган, жудаям соғинган...

Болалар, ҳамиша беғубор кулгулар, беозор туйғулар, самимият ва соддалик ичида яшайдиганлар ТАРБИЯЧИЛАР эканлигини биласиз-а?

Яқинда Тошкент асимда Республика тарбиячиларининг кўрик-конкурси ўтказилди.

касбининг устаси» унво- нини беришни лозим топишди.

Халқ таълими вазири Ж. Йўлдошев кўрик танлов иштирокчиларини табриклаб, ушбу Оила йилида уларга оилавий тотувлик, болажонларни тарбиялашдек муқаддас ишларида ривож, хормай-толмай ишлашларида бардамлик тиладилар. Ғолиблар «Тарбиячи-98» кўкрак нишони ва Фахрий ёрликлар ҳамда қимматбаҳо совғалар билан тақдирландилар. Қолган 14 нафар тарбиячилар ҳам фестивал хомийлари томонидан эсдалик совғалари билан мукофотландилар.

Порлоқ келажагимиз бўлмиш — азиз болажонларни мустақил давлатимизнинг мустақил фикрловчи йигит-қизлари бўлиб етишишлари учун Сиз, азиз тарбиячиларнинг алоҳида ўрнингиз бор. Бу йўлда асло толманг!

Малика БОБОҚУЛОВА

СУРАТДА: Халқ таълими вазири Ж. Йўлдошев кўрик-танлов фестивали қатнашчилари даврасида.

Р.Альбеков олган сурат.

АЪЛОЧИ БОЛАЛАР ЛИЦЕЙИ

— Хўш, бугун қаёққа борамиз?

Хар доимги саволимни такрорладим. Ойим жавоб бермадилар. Тўғри-да, қайнар булоқдек қайнаб чиқаврадиган саволларим-у, тинимсиз эргашиб юришим билан ойимнинг жонига тегиб кетаман. Лекин, нима қилай, қизиқишим устун келаверади-да.

Майли, ойим айтмасалар ҳам ўзим билиб олдим. Биз Тошкент Архитектура ва қурилиш институти қошида ташкил этилган лицейга келдик. 1996 йили ташкил этилган бу лицейнинг дастлабки битирувчилари имтиҳон топширишаётган экан.

Лицейга 9-синфни фақат «4» ва «5» баҳолар билан битирган болаларни қабул қилишар экан. Уларга икки йил давомида математика, физика, инглиз тили, информатика ва ҳисоблаш техникасидан чуқур билим берилар экан. Болаларга институтнинг малакали ўқитувчилари дарс беришаркан. Бу ўқитувчилардан беш нафари фан доктори, профессорлар ва йигирмадан ортиги фан номзодлари эканлигини эшитиб, хайратдан нақ оғзим очилиб қолди. Лицейга физика-математика фанлари номзоди доцент А. Нўмонхўжаев раҳбарлик қиларканлар.

Физика лабораториясига секин мўраласам, А. Нўмонхўжаев болаларга нималарнидир берилиб тушунтираётган эканлар. Менга колса-ку, лабораторияга кириб уларнинг нима ҳақда гаплашаётганини эшитиб ўтирдим-у, лекин ойим қўймадилар.

Директор муовини, физика-математика фанлари

номзоди, доцент Абдуқодир ака Омонов эса эринмайди-ган одам эканлар. Улар хар бир ўқув хонасини бирмабир кўрсатдилар. Ниманики сўраманг, батафсил жавоб берадилар.

— Шунча профессор ва доцентлар дарс берганидан кейин ўқувчиларнинг ҳаммаси аълочи бўлса керак-а? — деб сўрадим.

— Тўғри топдинг, ҳаммаси ҳам яхши ўқишади, — дедилар Абдуқодир ака. — Тўғрироғи, бизда фақат яхши ўқишлари лозим. Чунки, хар бир ўқув йили 4та чоракдан иборат бўлиб, ўқувчилар хар чорак охирида аттестациядан ўтадилар. Аттестациядан ўтолмаган бола ўзининг собиқ мактабига қайтариб юборилади. Мана икки йил илгари 126 нафар ўқувчини қабул қилган бўлсак, бу йил улардан бор-йўғи 88 таси битиришяпти. Демак, 38та ўқувчи қайтариб юборилган.

Ха, жиддий устозларнинг ўқувчиси ҳам тиришқоқ бўлиши лозим экан-да. Чунки, лицейда болаларнинг

чуқур билим эгаллашлари учун ҳамма шароит яратиб қўйилган. Лицей ўқувчилари лингвфонлар ўрнатилган инглиз тили хоналари ва икита компьютер хонасидан институт талабалари билан тенг фойдаланадилар. Физика лабораториялари замонавий асбоблар билан жиҳозланган. Институт кутубхонаси ва ўқиш заллари ҳам лицей ўқувчиларига мунасиб. «Маънавият ва маърифат» марказида ўқувчилар ўзбек халқининг анъана, қадриятлари, тарихи борасидаги саволларига жавоб топадилар.

Лицей ўқувчилари шахмат, физика, математика ва инглиз тили бўйича олимпиадаларда қатнашиб совринли ўринларни эгаллашибди...

— Шунча шароит яратиб берилгандан кейин ҳам яхши ўқимаслик мумкин эмас-да, — деган хулосага келдим.

— Демак, лицейимиз сенга ёқибди-да, — кулдилар Абдуқодир ака.

— Албатта, — дедим. — Ҳақиқатан ҳам, аълочи болалар ўқийдиган бу лицей менга жудаям ёқди.

Гулноз Тожибоева, ёш мухбир.

ХАЙР, «АСАЛОЙ»

Тошкент шаҳридаги Собир Раҳимов тумани 78-сон болалар боғчасида мактабга чиқадиган болалар билан хайрлашув кечаси ўтказилди. Бу кеча байрамга айланиб кетди. Айниқса, боғчанинг лицей гуруҳи тарбияланувчиларининг чиқишлари ҳаммани хушнуд этди. Лицей гуруҳ тарбиячи- ўқитувчиси Санрат опанинг болаларга латин алифбосидан берган сабоқларини кўриб қувондик.

Болалар мактабга латин алифбосини деярли тўлиқ билган ҳолда чиқишмоқда.

Болалардан Шерзод, Тўлқин, Саодат, Фаррух, Дилфузаларнинг чиқишлари, куй-кўшиқлари, жозибали шеър ўқишлари ҳаммада завқ-шавқ уйғотди.

«Асалоий» боғчасининг мудираси Шоира опа кеча охирида болажонларни мактабга чиқишлари билан табриклаб, уларга оқ йўл тилади.

МАЛИКА БОНУ.

Агробизнес коллежида

КАСБЛАР ЖУДА ХИЛМА-ХИЛ...

Тошкент вилояти, Тошкент туманидаги Агробизнес коллежи ҳақида илиқ гапларни эшитиб у ерга бориб яқиндан танишиш истаги туғилди. Эрталаб йулга отландим ва бекатда тупланиб турган болаларнинг биридан у ёққа қандай бориш мумкинлигини сураганимда у:

— Биз уша коллежда ўқиймиз, ҳозир ўзимизнинг автобусимиз келади, биз билан бирга кетасиз. Чунки коллежнинг олдига бешта ҳеч қандай автобус бормади, — деди.

Ҳамроҳим Нозимбек Тошметов коллежнинг ҳужалик ҳуқуқшунослиги бўлимида, ўқир экан. У коллежга етиб борганимча мени зериктирмай уз ўқув маскани, устозлари, дўстлари... ҳақида гапириб берди.

Агробизнес коллежи олдинги Ризамат Мусамухамедов номи мева ва сабзавот техникуми асосида 1995 йилда ташкил қилинган бўлиб собиқ техникум 167 нафар талабадан иборат экан. Ҳозирги кунда уларнинг сони 650 нафарга етибди!

Техникумга раҳбар бўлиб келган, янгиликка ўч, ишга маъсулият билан ёндошадиган Абдувосит Халилович Назиров ишни янги замон талабига жавоб берадиган мутахассисликлар очишдан ва унга турли институтлардан билимдон профессор, доцент, ўқитувчиларни жалб этишдан бошлабди.

Бугунги кунда уларнинг коллежи қишлоқ ва сув ҳужа-

лиги тасарруфида бўлиб,

— ҳужалик ҳуқуқшунослиги, фермер-деҳқон ҳужалигини ташкил қилиш,

— бухгалтерия ҳисоби,

— Автомобиль ва двигателларни таъмирлаш ва уларга техник хизмат курсатиш,

мева ва сабзавотларни сақлаш ва қайта ишлаш,

каби бўлимлардан иборат экан ва бу бўлимларда дарсларни Абдували Қўчқоров, Абдувоҳид Ваҳобов, Марям Баротова, Асил Комилов ва Жавлон Ёқубов каби олимлар олиб борар эканлар.

— Мен, айниқса, «Сиёсат», «Инсон ҳуқуқлари» дарсларини жуда яхши кўраман. Улар мен севган ҳуқуқшуносликка доир бўлганлиги учунгина эмас, балки бу дарсларни Маъмура опа Абдуазимова утганлиги учун ҳам мароқлидир. Маъмура опа дарсларни ҳаётий мисоллар ёрдамида шундоққина кўз олдимишга келтириб қўядилар, — деди Нозимбек. Компьютер фанини ўргатадиган ўқитувчиларимиз Маъмура Ғаниева ва Фарҳодхўжа Абдурахмоновлардан ҳам ҳар қанча миннатдор бўлсак арзийди...

Автобусимиз Шредер номи илмий-текшириш институти яқинидан қишлоқ томонга бир силкиниб бурилди-да, яна йўлида давом этди...

Димоққа ёқимли тупроқ иси урилди. Йўлнинг бир тарафида қатор мевазорлар, иккинчи тарафда пахса деворли уйлар.. Баъзан эшак аравасида ўт ортиб келатган болакай бизга қараб қўл силкиб қолади...

Коллежга етиб келгач, кира-

веришдаги ишқомларда товланиб турган ўзумларни қуриб қўл узатдим. Не кўз билан қурайки, ўзумлар сунъий ясалган экан...

Директор иш билан кетган эканлар келгунларича сақлаш ва қайта ишлаш бўлими ўқитувчиси Раҳима опа Айтиқулова ва ўқув ишлари бўйича директор уринбосари Жавлон Ёқубов билан биргаликда ўқув хоналарини, маънавият маркази, музей ва лабораторияларни, коллеж қошида ташкил этилган кичик консерва цехи-ю, ёпиқ ҳолдаги тажриба участкаларига бир-бир қуриб, айланиб чиқдик.

Талабаларга яратилган шароитларни қуриб қувонса арзийди. Республиканинг турли чеккаларидан келган талабалар учун ётоқхона мавжуд, унда дам олиш хоналари, маънавият бурчаги, турли хил тўғрақлар мунтазам ишлаб турибди. Ётоқхона ёнида ёзги ошхона ва иссиқ-нон тайёрлайдиган нонвойхона ҳам мавжуд. Спорт ишлари ҳам анча яхши йўлга қўйилган. Теннис, волейбол, баскетбол, шахмат...

Талабалар уртасида турли спорт мусобақалари, кўриклар, «Қизлар баҳси», «Ўтқир зехн-лилар мушоираси» мунтазам ўтказиб турилади. Тошкент тумани бўйича футбол мусобақасида етакчи уринларни эгаллашга муваффақ бўлдилар. Биз борган кунимиз ҳам Баҳодир Давронбеков раҳбарлигидаги автомобилларни таъмирлаш ва уларга техник хизмат курсатиш бўлими 30-гуруҳ талабалари билан бухгалтерия ҳисоби 23-гуруҳ талабалари уртасида футбол мусобақаси ўтказилаётган экан.

Ҳар душанба коллежда «Маънавият ва маърифат» кўни сифатида нишонланади. Шу кўни барча гуруҳларда турли мавзуларда суҳбатлар, мунозара ва адабий кечалар ўтказилади. Шу кўнгача талабалар билан таниқли санъаткорлар, олимлар билан учрашувлар бўлди. Булар дарсларда олинган билимларни тўлдиришга хизмат қилади, маънавиятини юксалтиришда ёрдам беради, — деди директорнинг маънавият бўйича уринбосари Олимжон Абдуллаев.

— Коллежимиз Юқори Чирчиқ туманидаги Ўзбекистон беш йиллиги ҳужалиги билан шартнома тузган, у ерда ўз тажриба участкамиз бор. Мана шу курганларингиз — муъжазгина консерва цехи-ю, тажриба участкаларимиздан олинган даромадимиз ҳисобигадир. Шунингдек, алоҳида фонд ҳам ташкил этилган.

Бу фонддан аълочи талабаларимизни рағбатлантирамыз, тоифали ўқитувчиларимизга қўшимча маблағ ажратамыз. Ўзингиз гувоҳи бўлганингиздек, ўқув масканимиз қишлоқнинг ич-

Боглар мевага кирди

карисида жойлашган. Бу ерга-ча бирорта шаҳар транспорти келмайди, биз бу борада бир неча бор тегишли ташкилотларга мурожаат қилишимизга қарамасдан, бу муаммо ҳалигача ҳал қилинмади...

Шаҳардан ўқишга қатнайди-ган талаба ва ўқитувчиларимиз анчагина, шунинг учун коллеж томонидан уларга иккита автобус ажратилди.

— Талабаларимизга ўз мутахассисликларидан ташқари яна 3 та қўшимча хўнарга оид сертификат ҳам берилади. Богбонлик, компьютер оператори ва чилангарлик хўнарларини эгаллаган талабаларимиз оилада ҳам ўз хўнарлари билан удда-бурро буладилар.

Коллеж, асосан қишлоқ ҳужалигига асосланган экан, бу ерда ҳуқуқшунослик бўлимининг очилишига сабаб нима? — деб сураганимизда талабаларнинг севимли устозларидан бири, доцент, юридик фанлари номзоди Абдувоҳид Ваҳобов шундай дедилар:

— Ҳужаликларда, айниқса қишлоқ ҳужалик ҳуқуқшуноси, ҳуқуқшунос маслаҳатчи етишмайди. Борлари ҳам ўз мутахассислиги бўйича ишламайди. Шу сабабли молиявий ночорликка учраб банкрот бўлиш даражасига тушиб қолади. Натижада ҳужаликларда ишлайдиган ходимлар ўз вақтида маош ололмайди ёки, ишсиз бўлиб қолади.

— Ана шундай кўнгилсизликлар содир бўлмаслиги учун ҳам бизга ҳужалик ҳуқуқшунослари жуда керак, — деб гапга қўшилдилар хўнага кириб келган коллеж раҳбари Абдувосит ака Назиров. Суҳбатимиз қисқа бўлишига қарамасдан, мен

бу инсоннинг талабалар-у, ҳамкасблари фахрланиб тилга олганларича бор эканлигига амин бўлдим.

— Биз TAFIS нинг TIFAF дастури асосида Лондон Университети қошидаги Wye коллежи билан ҳамкорликни йўлга қўйганмиз. Ўтган йили бир ой у ерда бўлиб, урганларимизни видео тасмаларга тушириб келдик. Ўндилликда дарсларда фойдаланаямиз. Бундан ташқари ҳар ойда Wye коллежидан Майкл Джонс, Фил Армитад, Амистер Бэйли каби етук мутахассислар келиб, маркетинг, менежмент каби фанлардан семинарлар ўтказиб кетаяптилар.

— Гапнинг очигини айтсам, деди директор яна, — биз табиий шароитларимиздан оқилона фойдаланиб ўз ички имкониятларимизни ишга солсак, ҳеч улардан қолишадиган еримиз йўқ. Бунинг учун Ватанимизни севувчи, ўз ишини сидқидилдан бажарувчи инсонлар керак. Биз бозор иқтисодиёти шароитида ҳаракатчан, изланувчан бўлсак «интилганга толе ёр!» бўлаверади.

— Ниятингиз йўлдошингиз бўлсин, директор!

Талабаларингиз замон талабларига жавоб берадиган ҳақиқий мутахассис бўлишлари учун ЗАҒАР, ОМАД, ОДМИЛИК, ОДАМИЙЛИК Сизларга ёр бўлсин!

Дилрабо ДАВЛАТОВА

Хўнара ҳам ўрганамиз

4

Таътил қандай ўтаяпти, болалик?

журналининг бош муҳаррири Сафар Барноев, рассом Мирвосил Одилов, журналист Ёқуб Хўжаев кибилар ҳам болаларнинг ишларини диққат билан кузатишаётганди.

Бугун бу ерда шаҳар кўшимча таълим Комплекси томонидан ташкиллаштирилган «Экологик ёз - 98» беллашуви ўтаётганди. Тантанада шаҳар мак-

лашайптилар. Шартлар куйидагича белланди.

Биринчи турда моҳир кўллар томонидан ясалган кўл ишлари.

Иккинчи турда экология мавзусидаги расмлар, учинчи турда экология ҳақида эртак ёки ҳикоя айтиб бериш.

Шарт бўйича кўргазманинг бир томонида болаларнинг моҳир кўллари билан тайёрланган ишлари, чизган расмлари илинди. Уларни кузатар эканмиз бир-биридан чиройли қилиб тайёрланган ишларини кўриб кувондик.

Яна бир томонда эса оромгоҳ болалари ўз маҳоратларини намойиш этишаётганди.

Чиройли қилиб безатилган сахнага Собир Раҳимов

кўшилди.

— Опа, мени ҳам ёзинг.

— Нима деб ёзай?— дедим мен.

— Сахнада ёмон бола бўлганим билан ҳаётда жуда яхши боламан,— деди у

Нифматилла гапини ҳазил аралаш айтган бўлса ҳам аммо тўғриси айтди. У чиндан ҳам яхши бола эканлигини унинг ўртоқлари ҳамда оромгоҳ бошлиғи Махсума опа Эгамбердиева ҳам тасдиқлашди. Майли, ҳамиша яхшилигингча қолгин.

Бугунги байрам тантаналари барчага шодлик бахш этди. Кувноқ кўшиқлар рақсларга уланди. Ниҳоят навбат жюри ҳайъати аъзоларига берилди.

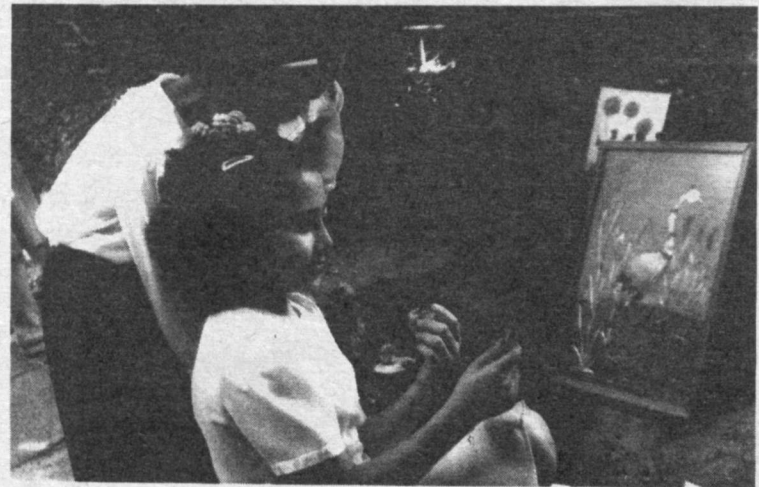
— А з и з

ўқув-

туманидан- Тофик Бурнашевнинг экологияга бағишланган расмига, учинчи ўрин эса Шайхонтохур туманидаги 186- мактаб ўқувчиси Зебо Шарофит-

динованинг чиройли чизилган расмига берилди. Хуллас, кўпгина голиблар аниқланди. Лекин

риб борганимизда бизнинг заҳматкаш сураткашимиз Равиль ака Альбеков аллақачон болаларни су-

таблари қошидаги соғломлаштириш оромгоҳларида дам олаётган ўқувчилар иштирок этишайпти. Қатнашчилар аввало туман голиблари бўлишганди. Бугун эса шаҳар миқёсида бел-

манидаги 326- мактабнинг «Қалдирғоч» оромгоҳида дам олаётган болалар чиқишди. Улар томонидан тайёрланган «Табиатни асранг» мавзусидаги кичик сахна кўриниши кўпчиликка маъқул бўлди. Ота ролини ижро этган Дилшод Каримов 7-синфда ўқийди. Айтиши бўйича математика, инглиз тили фанларига жуда қизиқади. Бўш вақтларида эса китоб ўқийди, шеър ёзади, футбол ўйнайди. Артистлар ҳаётига ҳам қизиқади. Турли таомлар тайёрлашни ҳам ёқтиради.

Мен унга: — Келажакда ким бўлмоқчисиз, орзуларингиз ҳақида гапириб беринг?— десам у:

— Орзуларим жуда кўп,— деди. — Ота-онамнинг тили билан айтганда қайси касбни эгалламай, аввало чин инсон бўламан...

Суҳбатимизга «ёмон бола» бўлиб ўйнаган Нифматилла Бориев

лар, -дея гап бошладилар «Гулхан» журналининг ходими Мирвосил ака Одилов, - ҳар бирингиз бу беллашувда жуда яхши иштирок этдингиз. Табиатни севишингиз, уни ҳамма вақт асраб-авайлашингизни мана шу ҳикояларингиздан, кўл ишларингиздан билиб олдик. Лекин начора, учта ўрин берилган экан, биз бугунги голибларни аниқладик.

Биринчи ўрин Акмал Икромов туманидаги 311- мактабнинг 4-синф ўқувчиси Аббосжон Ғозиевнинг «Орол муаммоси» кўл ишига берилди. Иккинчи ўрин Миробод

асосийси голиблик эмас. Муҳими, болажонларимиз ўз Ватанини, маҳалласини чексиз яхши кўришларини исботлашди.

Дарвоқе, бу йилги мактаб оромгоҳларига битта йўлланманинг нархи 2430 сўм бўлса, шундан 10 фоизини яъни 243 сўмни ота-оналар тўлашди, холос, Бу эса ота-оналарга анчагина енгил бўлди.

Фарзандларимиз таътил давомида зерикш нималигини билишмаяпти. Чунки уларга мактаб оромгоҳларида яхши шароитлар яратилибди. Буни биз болаларнинг кувноқ чехраларидан билиб олдик

Феруза Одилова.
СУРАТДА: «Боғи эрам» да бўлиб ўтган тадбирдан лавҳалар.

ЁШ ИҚТИСОДИ

YOSH IQTISODCHI

“Тонг юлдузи”га илова
иқтисодий газета

„ЎЗБЕКИСТОН - ШАРҚ ДАРЧАСИ“, ДЕДИ БОЛГАРИЯЛИК САЁХАТЧИЛАР

Шарқий Оврупода катта салоҳиятга эга Болгария билан муносабатларимиз янги, ҳуқуқий асосга эга бўлди.

Куни кеча республикамиз Президент Ислон Каримов Болгарияда расмий ташриф билан бўлди. Унда коммуникация, маданий ва иқтисодий алоқаларни ривожлаштиришга алоқадор ҳужжатлар имзоланди. Мамлакат пойтахти Софияда Президентимиз билан

болгар тадбиркорлари ва ишбилармонлари ўртасида суҳбат бўлиб ўтди.

Болгариянинг геополитик жиҳатдан Балқон ярим оролида жойлашганлиги учун, у орқали Қора денгиз билан Оврупога чиқиш учун қулай транспорт ва коммуникация имконияти кенг. Бу жиҳатдан Варна порти алоҳида аҳамиятга эга. Ўзбек пахтаси айнан Варна орқали Оврупога чиқади.

ДЕҲҚОН УЧУН ҲАР БИР НИҲОЛ ЎЗ ФАРЗАНДИДЕК АЗИЗ

Кундузи чарақлаган офтоб борлиқни нурга тўлдирди. Кечга яқин ўз юмушларини бажариб, улгурмади чоғи, уялганидан қизариндию, аста ётоғига бош қўйди. Худди шуни кутиб тургандай, қаёқдандир дайди шамол ва қора булутлар пайдо бўлди-да, ҳамма ёқни тўс-тўполон қилиб юборди. Кўз очиб юмгунча юракларни ларзага солиб катта-катта дўл ёға бошлади.

Бир неча дақиқада ҳамма нарса остин-устун бўлиб кетди. Дарахтлардаги пишиб келаётган мевалар ер билан битта бўлиб сочилди. Биз томонларда узум кўп етиштирилади, бечора тоқларнинг қуруқ новдаларигина қолди, холос. Айниқса, пахтакорларга қийин бўлди. Дўл-ёмғир тиниб, далага югуришганда, кўм-кўк яшнаб турган, шоналай бошлаган ғўзалар ўрнида қоп-қорайган дала турарди. Ҳамманинг кўзидан ёш чиқиб кетди.

- Шунча ёшга кириб, бунақа офатни кўрмаган эдик, - дейишди улуг ёшдаги отахонлар.

Лекин яхши-ки дунёда “умид” деган нарса бор экан. Қурий бошлаган новдаларни сақлаб қолиш учун ҳақиқий кураш бошланди: тезлик билан ишлов берилди, ниҳолларнинг таги юмшатилади. Бир ҳафта ичида ғўзалар яна барг ёза бошлади. Бу дамдаги қувончини таърифлашга қалам ожиз. Худди боласи қаттиқ бетобликдан қайта тузалган онадай қувондилар. Шу кунларда У.Қорабоев номли жамоа хўжалиги далаларида қайтадан жонланган ғўза ниҳоллари ниҳоятда хушёрлик билан парвариш қилиняпти. Таътил кунлари эмасми, биз ҳам ижарачи ота-оналаримизга яқиндан ёрдам бермоқдамиз.

Умиджон САРИМСОҚОВ.

Марҳамат туманидаги
3-лицей ўқувчиси.

КЕЛИНГ, ТЕННИС Ўйнаймиз

Ховлида теннис ўйнаётган қизалоқларга қараб туриб, бир-бир хавасим келди. Анави ширингина, чаққонгина қизча кеча ҳам ҳамма ўртоқларидан голиб чиққанди. Мана ҳозир ҳам энг кўп очко тўплаб мағрурона турибди. Ким бўлди экан?

- Хой қиз, кимнинг қизисан?

- Ассалому алайкум. Менми? Дилфуза опанинг, - деди.

- Исмнинг нима?

- Шарафутдинова Мадина Фахриддин қизиман.

- Ёшинг неччида?

- 7 ёшдаман. 1991 йил 6 ноябрда туғилганман.

- Сен теннисни жуда яхши ўйнар экансан. Теннис ўйинини яхши кўрасанми?

- Ҳа, жуда. Кичкиналимизда биз “Юнусобод” теннис кортининг очи-

лиш маросимига борганмиз. Зўр байрам бўлган. Кейин теннисчилар бирма-бир чиқишиб ўйин бошлашган. Уларнинг ўйинларини жудаям яхши кўриб қолганман.

- Мактабга борасанми?

- Ҳа, шу йил сентябрь ойидан Мирзо Улуғбек тумани 256-ўрта мактабининг гимназия синфигабораман.

- Катта бўлсанг ким бўлмоқчисан?

- Мен машҳур Штеффи Графдек теннисчи бўлмоқчиман. Дадамлар мени теннис тўғарагига олиб бормоқчилар.

- Яна нимани яхши кўрасан?

- Синглим Моҳинани. У ҳали 8 ойлик чақалоқ. Биз доим бирга ўйнаймиз. Мен нимани ўйнасам, ўшани у ҳам олгиси келади. Кўғир-чокларимиз ҳам кўпгина. Ойимлар олиб берганлар.

Мадина спортнинг бошқа турларини ҳам эпчиллик билан бажаради. Стадиондаги турникка осилиб, бир-биридан мураккаб гимнастик машқларни чаққонгина қойиллатади. Ўртоқлари билан бирпас арқонда сакрагандан кейин яна теннис ўйнашга тушади. “Толиқмадимикин?” хаёлимдан ўтди.

- Келинг, теннис ўйнаймиз, - деб мени чақира бошлади, - қийин эмас осонгина. Бирпасда ўрганиб оласиз.

Мен ҳам кичкинагина устозимдан катта теннис ўйинини ўрганишни бошладим.

М.Пирматова.

„МАЖЛИС“ АРАЛАШМАГАН МУЛОҚОТ

ёхуд Шухрат билан суҳбат

Шухрат - жияним. Боёвнинг печанчидир мактабида ўқийди. Бу йил олтинчи синфга ўтди. Жуссаси кичкина кўринса-да, пишиқ-пухтагина.

Уйларида ёлғиз ўғил бўлса ҳам эркатой эмас. Ҳамма юмушнинг бошини тутгиси келади. Дадасининг айтишига қараганда-бирор йилда уйдаги барча ишларни қўлидан олиб кўяр эмиш.

Хуллас, Шухрат ана шундай қўл-оёқли, чаққон бола. Дарёқе, ўқиши ҳам чакки эмас. Ҳозир - ёзги таътилда.

Яқинда қишлоқда уч-тўрт кун бўлдим. Шухратни кўрмаганимга ҳам ярим йилча бўлиб қолган эди, анча улғайибди. Гапиришлари ҳам салмоқли-салмоқли (ҳақиқатан ҳам қишлоқ болалари тез улғайишади).

- Қалайсан Шухрат, таътиллари яхши ўтаётими?
- Бўлади. Ҳамишагидай.
- Лагерь-пагерга бормадингми?

- Э, лагерни нима қиламан. Биринчидан, “ундоқ қил, мундоқ қил” деган турткилашлардан зўрға қутулдим. Иккинчидан, кап-катта бўлатуриб, ётаманми, қоринни қашиб?!

- Нима иш қилипсан? Юрибсанми, кўча чангитиб?

- Қанақа кўча чангитиш? Мол боқяпман.

- Йўғ-е?

- Ҳа. Сахарлаб, ҳакка сайрамасдан елимхалтага

битта нонни, тўртта помидорни ташлайман-да, ҳайё-хуйт деб молларни ҳайдаб чиқиб кетаман.

- Гапларинг ҳам жуда ўхшовли-ўхшовли-я. Қаёқдан ўргангансан бунақа ибораларни?

- Қанақа ибора?

- “Ҳакка сайрамасдан”, “ҳайё-хуйт”.

- Ҳа-а. Бобомдан-да.

- Мол боқиш ҳам маза бўлса керак-а? Яйловга ёйиб юборасан-да, буёғига билган ишингни қилиб юр-верасан. Чўмиласанми, ўйнайсанми, хоҳиш ўзингда.

- Қанақа яйлов. Хув катта йўл бўйидаги зовур борку.

Шунинг у бошидан бу бошига молларни “қилт” эттирмай икки-уч олиб бориб олиб келамиз. Тўғри, чўмилмаймиз эмас, чўмиламиз. Фақат навбат билан. Биттаси албатта молларни кўриб туриши керак. Чунки, бу уларнинг бир кўзи ўтдаю бир кўзи пахтазорда бўлади. Сал чалғидингизми, гувва ўзини пахтазорга уради.

- Ҳа, худди “Шум бола”да Омон билан Қоравойнинг сигир боқишидай экан-да. Айтмоқчи, “Шум бола”ни ўқиганмисан?

- Ўқиганим йўқ. Киносини кўрганман.

- Лекин киносиди “сигир боқиш” лавҳаси йўқ-да.

- Энди ўқиб чиқарман. Сизда борми, шу китоб?

- Бор. Бераман. Яна бошқа китоблар берсам ҳам ўқиб чиқасанми?

- Кўрамиз, вақтимга қарайман-да.

- Ўхху, вақтинг шунчалик тигизми?

- Вақтим тигиз эмаску-я.

Ҳар хил ишлар чиқиб қолади-да.

- Хўп, кундузлари мол боқаркансан. Кечкурунлари нима қиласан?

- Мол-ҳолни тинчитаман. Кейин болалар билан тўп тепамиз. Хуфтон маҳали келаман уйга. Овқатдан кейин видео кўраман.

- Телевизордами?

- Йўқ. Видеомиз бор-ку. Ўшанда.

- Телевизор ҳам кўрасанми?

- Кўраман.

- Қайси кўрсатувларни?

- Якшанба куни берадиган “Камалак”ни.

- “Камалак” соат саккиз яримда бошланса. Бу пайтда кун ёйилиб кетади-ку. Молларинг билан иссиқда қолиб кетмайсанми?

- Молларни эрталаб болаларга қўшиб юбораман.

- Кўнишадими?

- Кўнишади. Баъзан уларнинг иши чиқади. Шунақа келишиб боқамиз.

- Мол боқиш билан чарчаб қолмаяпсанми?

- Нега чарчайман? Қилиб юрган ишим бўлса. Кейин дадам “молларни яхши боқсанг, велосипед олиб бераман” деганлар.

- Велосипединг бор эди, шекилли.

- Эски-ку. Тузатавериш жонимга тегиб кетди.

Абдулла Қаҳҳорга қойил қолиш керак-да. Ўзбекнинг руҳиятини сув қилиб ичиб юборган. “Кампирлар сим қоқди”да раис “мажлис”ни тила олиши билан, кампирлар мум тишлаб қолишади. Сўзини қайтиб олиши заҳоти ичларидагини тўкиб солишади. Шухрат ҳам “мажлисни ўртага солмай” суҳбат қурганимиз боис, кўп гапларни гапирди. “Газета” сўзини эшитиши билан “урра” қочди.

Кейин ўйлаб қолдим. Ҳақиқатан ҳам “мажлис”га гаплашиш ўзбекка ёт, у билан оддийгина, ўзбекча қолиб гаплашавариш керак экан. Билъакс, уни расмиятчилик тоши босиб қўйиб, бир пайса товушини ҳам эшитолмайсиз. Шухрат билан қилинган “мажлис аралаштирилмаган мулоқот” ҳам шундан дарак. Келинг, ўзбекча гаплашаварилайлик.

Асқар ШОКИР.

ШАХСИЙ БОШҚАРУВЛАР

Ходимлар ташаббусини қай тариқа рағбатлантирса бўлади деган масала юзасидан 100 маслаҳат

Меҳнат жамоасида ижодий вазият яратишнинг бир қанча усул-амаллари раҳбарларнинг эътиборига ҳавол қилинади.

1. Янгиликлар қўллаб-қувватланиб, рағбатлантириб бориладиган вазият яратиш учун масъулиятни ўз устидига олинг.

2. Тоғқир бўлинг. Меҳнатни доим ташкил этишнинг янги шакллари изланг ва ходимлар ўртасидаги ўзаро ижодий ишларни авж олдиришга ҳаракат қилинг.

3. Ташкилий ишлар маданиятига, ташаббусни бўғиб, чеклаб қўядиган одатдаги расм-қоидаларга ўз диққатингизни жалб қилинг.

4. Ижодий вазият ўз-ўзидан юзага келмаслигини эсда тутинг. Бунинг учун сиз тегишли замин яратишингиз лозим.

5. Қўл остингиздаги кишилар ўз фикрлари ва билган нарсалари тўғрисида бир-бири билан, сиз билан ўртоқлашишни истайдиган бўлишлари учун очиқ кўнгиллилик ва эркинлик вазиятини яратинг. Бошлиқлар билан бўйсунувчи кишилар ўртасида бўладиган тафовутни бўғтириб кўрсатадиган бўлсангиз, яққаланиб қоласиз.

6. Бошқаришнинг ўз умрини яшаб бўлган эски услубдан воз кечинг. Майда-чуйда нарсаларга ҳам оталик қилаверманг.

7. Бефарқлик ва ҳатто қаршиликка ҳам дуч келиб қолишингиз мумкинки, бунга тайёр турунг. Ишнинг фойдаси учун ижодий ташаббус кераклигини изчиллик билан тушунириб бориш йўли билан буларни аста-секин енгиб ўтиш мумкин.

8. Янги вазифаларни аниқ-равшан, тушунарли ва яққол қилиб таърифлаб беринг. Уларнинг қандай адо этилаётганлигини доимо назорат қилиб боринг.

9. Ижодий равишда ёндошишни талаб қиладиган вазифаларни алоҳида кўрсатиб ўтинг.

10. Қимматли ресурсларни, одамларнинг вақти ва куч-қувватларини сарфлайдиган, лекин бизнесингизнинг ривожланишига ёрдам бермайдиган эски маҳсулотлар, хизматлар, чора-тадбирлардан воз кечинг.

11. Вақт ва ресурсларни янгиликларни жорий этиш талабларига мос равишда тақсимланг.

12. Ўз қўл остингиздаги ходимларни янги гоёлар ва илғор тажрибани кўпроқ татбиқ этадиган бўлишига ўргатиб боринг.

13. Ўз ходимларингизнинг шахсий хусусиятларини билиб олинг ва ҳисобга оладиган бўлинг. Ҳар бир кишининг қобилиятларини алоҳида баҳоланг.

14. Мақсад ва вазифаларни шу тариқа шакллантирингки, токи улар маъруз ишларни бажаришда қатъаншадиган ходимларнинг шахсий манфаатларига имкони борица кўпроқ мос келадиган бўлсин.

15. Ходимнинг ўз қадрини билишига ва олдинга қўйилган вазифани худдалашга бўлган истагини қўллаб-қувватлаб боринг.

16. Ходимларнинг ўз шахсий фазилатлари ва билимларини намоён қилишлари учун ҳамма имкониятларни яратиб беринг.

17. Ходимларингизга шундай ишни топширингки, токи бу ишни бажариш ўша ходимларда шахсий қаноат ҳиссини ҳосил қилсин.

18. Ходимларнинг касбий манфаатлари доирасидан четга чиқмайдиган лойиҳаларни афзал билинг.

19. Қўл остингиздаги кишиларга улардан катта касб маҳоратини талаб қиладиган вазифаларни топширар экансиз, бунга ким талабгор деб сўраб кўринг.

20. Ташаббускор ижрочиларга улар худди аввалги сафаргидек яхши рағбатлантирилади деб қафолат беринг.

21. Қўл остингиздаги кишилар янги вазифани ўз касб маҳоратларини синов усули деб билишлари учун уларга ёрдам беринг.

22. Ижодий фаоллик кўрсатадиган ходимларга мансаби ортишига умид қила олади деб ҳаммани ишонтиринг.

23. Плюрализмни қўллаб-қувватланг. Танлаб олган иш услубингиз энг яхши услуб деб ўйланг.

24. Билиб олингки, яхши бошлиқ - керак пайтда бошқаришнинг мукамал усулини танлаб оладиган яхшигина психолог кишидир.

25. Муаммоларни ижодий йўл билан ҳал этиш учун меҳнат ресурслари ва моддий ресурслардан фойдаланишнинг мумкин

қадар кўпроқ усулларини қўланг.

26. Жами куч-гайратни пировард натижага эришишга қаратинг.

27. Вазифани бошқа ходимлар билан биргаликда белгилаб олинг.

28. Муаммони ҳал қилишнинг ўзига хос усули топилмагунча унинг устида қайта-қайта бош қотириш ҳолларини рағбатлантириб боринг.

29. Юксак, лекин оқилона иш андозаларини белгиланг.

30. Иш сифатига қўйиладиган талаблар унинг барча босқичларига сингиб кетадиган бўлишига эришинг.

31. Меҳнат интизоми ҳар бир ходимнинг масъулиятини сезиши ва уни интизомга ўргатиб борадиган бўлиши керак.

32. Ҳар бир ташкилотда ташаббускор, ишбилармон одамлар бўлади. Шуларнинг орасидан ўзига хос ечимларни қидириб топилса ёрдам бера оладиган "онгли командалар" тузинг.

33. Ижод қилишга табиатан лаёқатли кишиларни изланг, қўллаб-қувватланг ва рағбатлантириб боринг.

34. Вазифани аниқ-равшан қилиб ўртага қўйинг ва кутиладиган натижани тахминан тасвирлаб беринг.

35. Раҳбарликни тўғридан-тўғри тазйиқ ўтказиш ва буюриш йўли билан эмас, балки ишонтириш ва билвосита рағбатлантириб бориш йўли билан амалга оширинг.

36. Кишиларнинг кўпроқ фикр қилиб, ўйлаб кўришлари мумкин бўлиши учун муаммони энг бошиданок кенг қилиб таърифлаб беринг.

37. Гоё туғилиб, пишиб етиладиган бўлиши учун етарлича вақт ажратинг.

38. Ходимнинг ўз ишида кўпроқ эркинлик билан ва мустақил бўлиб ишлаши учун имкон беринг.

39. "Авраалар" бўлишига ва ходимларни ниҳоятда шошилинг масалалар билан банд қилишга йўл қўймасликка ҳаракат қилинг.

40. Ижодий фаоллик кўрсатадиган кишилар. Ўйлаб кўриши учун уларга вақт зарур бўлади. Шу билан бирга уларга битта муаммо устида кўп вақт сарфлашга йўл қўйманг.

41. Ижодий фаоллик кўрсатадиган ходимларга ташкилий жиҳатдан қулай шароитлар яратиб беринг ва уларни ҳар томондан рағбатлантириб турунг.

42. Қўл остингиздаги кишилар муаммони ижодий равишда ҳал қилишда ўзларига зарур ресурсларни, ахборотини ола биладиган бўлиши тўғрисида қайғуринг.

43. Ишга доир ўйинларни рағбатлантириб боринг. Фикр қилиб, эркин мулоҳаза юритиш, ҳаёл суриш, тасаввур қилиш - ижодиётнинг асосидир.

44. Гоёни бирдан инкор қилмасдан, балки олдин унинг оқилона маъносини қидириб кўришга ўзингизни ва бошқаларни ўргатиб боринг. Биринчи қарашда одам гоёнинг фазилатларидан, одатда 10 фоизини пайқаб олади ва айни вақтда 90 фоизини назардан қочириб қўяди.

45. Жамоада ўзаро ҳурмат ҳукм сурадиган ва рақиблик, гумонсираш, ишончсизлик имкони борица камроқ бўладиган вазият қарор топишини назорат қилиб боринг.

46. Бош қотириб ўйлаб кўриш учун, бир ёки бир неча киши алоҳида ўтириши мумкин бўлиши учун махсус хона ажратинг.

47. Оқилона қилинадиган таваккални рағбатлантириб боринг. Бусиз янгиликлар яратиш ва уларни ҳаётга жорий этишни ҳаёлга ҳам келтириб бўлмайди.

48. Бошқаларнинг хато ва камчиликларига катта сабру-тоқат билан қаранг.

49. Ҳалдан ташқари қаттиқ жазо берманг. Жазонинг қаттиқлиги бериладиган рағбатдан кўра аксари бир неча баробар ортиқ бўлади.

50. Ўзига хос янги бир гоё батамом барбод бўлса, бунинг учун жазоланишдан қўрқини одатини йўқотиб боринг.

51. Гоё манзур бўлмаган ёки ишлаб чиқилмайдиган бўлса, бу гап унинг батамом барбод бўлганини билдирадиган гап эмаслигини тушуниб олишга ҳаммаша имкон беринг. Қилинган хатти-ҳаракатларнинг ҳаммаси чиппакка чиқди деган гап ижод киши учун ҳаммадан ёмон.

52. Янги гоёни кўриб чиқишда аввало унинг барча ижодий томонлари ва афзалликларини ўрганиб чиқиш ва шундан кейингина уни қай тариқа амалга оширса

бўларкин ва бунда қандай қийинчиликлар туғиларкин деб ўйлаб кўриш керак.

53. Қўл остингиздаги кишиларнинг "пуч" ҳаёлларини амалга оширишга уларга вақт-бевақт имкон бериб турунг ва бунда уларни бирдан танқид остига олманг.

54. "Одам ишда хато қилиб, ўрганиб боради" деган гапни эсда тутинг. Бундан фойдали сабоқлар чиқариб боринг.

55. Одамлар билан гаплашганда ўзингизни хотиржам тутинг ва хайрихоҳлик кўрсатиб боринг.

56. Ўз қўл остингиздагиларга "қарши" эмаслигингизни, балки ҳаммаша сиз "улар томонида" эканингизни ўз хатти-ҳаракатларингиз ва муносабатингиз билан доимо намойиш қилиб боринг.

57. Самимий ва хайрихоҳ бўлишга интилинг. Ўз тўғрингизда қўлингиз остидаги кишиларда қандай таассурот борлиги ва бунга қандай қилиб яхшилаш мумкинлиги билан қизиқиб кўринг.

58. Қўл остингиздаги кишиларга уларнинг ўз кўнгилларидаги қўрқув ва ишончсизликни йўқотиб, анча мустақил равишда ишлайдиган бўлишига ёрдам беринг.

59. Ҳукмдорликни тақсимлаш йўли билан уни кучайтиришга эришиб боринг. Жамоа бўлиб раҳбарлик қилиб бориш усулларини ўйлаб топинг.

60. Ўзингизни шунчаки бошлиқ ва "хўжайин" эмас, балки ақлли, тоғқир одам дейдиган бўлишларига эришинг.

61. Ўз қўл остингиздаги кишиларга нисбатан очиқ кўнгил бўлинг ва уларнинг сизга нисбатан очиқ кўнгил бўлишлари усулини қидириб топинг.

62. Хушфёъл, ёқимтой ва ўзига талабчан одам бўлинг, вазиятга қараб жиддийлик, очиқ кўнгиллик кўрсатинг. Ўз қўлингиз остидаги кишиларнинг сўзларини диққат билан тингланг ва улар билан биргаликда чин кўнгилдан қулинг.

63. Қатъиятлик билан тажовузкорлик ўртасидаги тафовутнинг фарқига бориб турунг ва ўзингизни шунга яраша тутинг.

64. Қўл остингиздаги кишилар билан ташқаридан келадиган талаблар ва муаммолар ўртасида тўғондек бўлиб турунг.

65. Ходимларга уларнинг ўзлари қарор қабул қилишига имкон бериб қўйинг.

66. Қарорларни танлаш ва узоқ муддатли режаларни шакллантириш жараёнига ижодий равишда ишлайдиган фаол ходимларни мумкин қадар кўпроқ жалб этинг.

67. Ташкилот ичида ахборот билан алмашини кенгайтириб боринг.

68. Ташаббусни чеклаб қўймасдан, балки рағбатлантириб, авж олдириб боринг.

69. Ходимлар ташкилотнинг мақсадлари ва шу кунги вазифаларини, шунингдек буларни бажаришда ўз шахсий ҳиссаларининг аҳамиятини ҳаммаша тушуниб борадиган бўлишига эришинг.

70. Ҳокимлик қилиш, амалдор бўлиш орқасидан, катта бойликлар орқасидан қувиш баъзан жанжалкашлик, лаганбардорлик, писмиқлик сингари ярамас хулқларни уйғотади. Булардан сақланг.

71. Барча даражадаги ходимлар фақатгина ишда кўрсатган хизматлари учунгина юқори лавозимга кўтариладиган бўлсин.

72. Ходимларни рағбатлантириш тизимида ижодий фаоллик мезонини асосий мезонларнинг бири қилиб қўйинг.

73. Ижодиётда қозонган катта муваффақиятлари учун ходимларга рағбатлантириш тариқасида дам олишга қўшимча вақт беринг.

74. Яхши иш учун шахсан ташаккур билдиринг, бунда бутун ходимлар гуруҳи ёки бўлимнинг қўлдан ҳиссасини эмас, балки ходимнинг қўшган ҳиссасини алоҳида кўрсатиб ўтинг.

75. Қўлга киритилган муваффақиятларни ошқора ва кўрғазмали қилиб, масалан, ёрқин диаграмма-плакатлар шаклида намойиш этинг.

76. Ходимнинг кўрсатган алоҳида хизматлари учун ташкилотнинг энг юқори раҳбарлари томонидан топшириладиган ёрлиқ ёки ташаккурнома ташкил этинг.

77. Фаоллик билан ўзини кўрсатган ходим тўғрисида ўз корхонангиз газетаси саҳифаларидан ёки ҳатто маҳаллий матбуотдан жой олишига эришинг.

78. Корхона ичидagi коммуникация тизимини ривожлантириб боринг.

79. Муаммога ҳар хил нуқтаи назардан қарайдиган ва турли мутахассисликларга эга бўлган ходимлар билан мажлис қуриб турунг.

80. Умумий масалаларни одамлар биргаликда ва очиқчасига муҳокама қила олиши учун бошқарув аппарати билан ишлаб чиқариш штатининг қўшма кенгашларини ўтказиб турунг.

81. Ишда хатоларга йўл қўйилган бўлса, уларни ўзингизга ёзиб олинг ва қандай қилиб бундай хатоларга йўл қўймаслик ёки уларни бартараф этиш тўғрисидаги мавзу юзасидан ўқув машғулотида ўхшаб бир нарсга тайёрланг.

82. Тажриба алмашинув курслари ташкил этиб, ўз ходимларингизнинг малакасини ошириб боринг.

83. Одамларнинг эркинлик билан бемалол мулоқот қилиб боришлари учун имкон туғдириб беринг ва бунга кишиларни кўпроқ жалб этиб боринг.

84. Биринчи галда қандай имкониятларни ишга солиш кераклиги муҳокама қилинадиган учрашувлар ва шахсий суҳбатларни ўтказиб турунг.

85. Бўлимлар орасидаги тўсиқлар ҳаракатчан ва осон енгиб ўтиладиган бўлиши керак.

86. Кўпчиликнинг фикрига қарама-қарши фикр юритаётган яқка кишининг ишига тўсқинлик қилманг.

87. Масалани ҳал қилишга қўшган ҳиссаси учун шахсан одамларнинг ўзига ташаккур билдириб, муқофотлар бериб турунг.

88. Гоё ва фикрлар плюрализминини, уларнинг кимдан чиққанлигидан қатъий назар, табрикланг ва қўллаб-қувватланг.

89. Ходимлар устидан тушган шикоятлар ёки норозиликлар тўғрисида ходимларни хабардор қилинг.

90. Психолог, социологларни, бошқарувчи мутахассисларни улар ташкилотингиздаги ходимлар билан махсус ўқув машғулотлари ва ишга доир ўйинлар ўтказиб туришлари учун вақти-вақти билан таклиф қилиб турунг.

91. Раҳбарлик лавозимларига бошқаларнинг ижодий қобилиятлари ва ташаббусларини қўллаб-қувватлай оладиган кишиларни тайинланг.

92. Ўқув машғулотларига қатнашиш, махсус адабиётни ўқиб туриш ва ишга доир ўйинларда иштирок этиб бориш йўли билан ўзингизнинг ижодий қобилиятларингизни такомиллаштириб боринг.

93. Ходимларнинг бевосита ўз вазифаларидан ташқари анча кенг доирадаги масалаларга тааллуқли фикрларни ҳам баён қилиш истакларини рағбатлантириб боринг.

94. Ташаббусни пайсалга солмай, аниқ-тайин гоёларга, таклифларга ва ишларга айлантириш учун шарт-шароитларни яратиб беринг. қўлни қовуштириб кутиб ўтириш ярамайди.

95. Янгиликларни жорий этиш гоёларини ишлаб чиқиш ва амалга оширишнинг ташкилий механизминини яратинг.

96. Қўл остингиздаги кишиларнинг юқори раҳбариятга юбориладиган ташаббусини ўз тасвияномангиз билан қўллаб-қувватланг. Тескари алоқа бўлишини таъминланг.

97. Юқори ташкилотнинг раҳбарлари билан янги ечимларнинг муаллифлари ўртасида ўзига хос, ғайри расмий муносабатлар ўрнатилишини ҳар томонлама қўллаб-қувватланг ва бунга йўл очиб боринг.

98. Ташкилотга янги келган ходимлар, шунингдек унинг фахрийлари бўлмиш кишиларнинг кайфияту-руҳияти билан қизиқиб турунг.

99. Тамоми ҳафсалам пир бўлди деб юрган ходимларда ишга бўлган қизиқишни қай тариқа янгидан уйғотса бўларкин деб ўйлаб кўринг.

100. Ижодий ташаббусни рағбатлантиришга қўшимча ишлатиладиган бир ҳўйла деб қараманг, уни умуман бошқарувга оид сўнгсатнинг ажралмас бир қисми деб ҳисобланг.

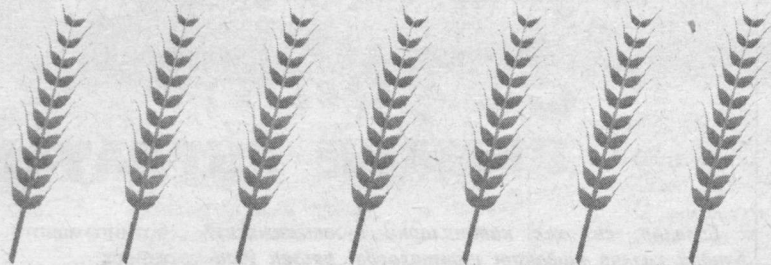
Америкалик мутахассисларнинг фикрига қараганда, мана шу маслаҳатлар ходимлар ижодий куч-қувватини, ташаббусини оширади, ижодий вазият, хайрихоҳлик вазияти вужудга келишига ва пировард натижада меҳнат унумдорлиги ортишига ёрдам беради.

Бугдой инсон етиштира бошлаган энг қадимий неъматлардан биридир. Бундан кўп минг йиллар муқаддам ибтидоий одам озик қидириб юриб, бугдой донини татиб кўради. У ейишли бўлиши билан бирга тўйимли ҳам эди. Одамлар дастлаб хом донни чайнашган, кейинчалик уни кўрга кўмиб пиширади-ган бўлишди. Кўмоч номи шундан келиб чиққан. Кимдир дондан ун тортиб, оддий нон пиширгунга қадар орадан минг йиллар ўтган.

Илк нонни ким қаерда ёпгани маълум эмас, аммо ундан тайёрланган хамирнинг ошиши дастлаб тропикларда аниқланган. У ерда машхур "нон дарахти" ўсади. Унинг меваси пишиши билан ҳеч бир кўшимчаларсиз ошади ва тайёр "нон хамири"га айланади.

БУГДОЙНИНГ ЁШИ НЕЧАДА?

Хамирдан фақат нон ёпишгина қолади. Ундан нон дарахтига "ўхшаш йўсинда" ачитки кўшилган хамир қорилаётганидан бери бугдой ҳақиқатан ҳам нон ўсимлиги бўлиб қолди.

Одамлар: "Бугдой қаерда пайдо бўлган?" деган савол устида кўп марта бош қотиришган. Унинг изларини биринчи бўлиб археологлар топшиди. Қазималардан маълум бўлишича, Эронда бундан 6500 йил муқаддам

бугдой етиштирилган. Мисрликлар уни муқаддас деб билган ва марҳумлар билан бирга қабрга бугдой ҳам кўмишган. Бундан беш минг йил аввал дафн этилган фиръавнларнинг даҳмасидан ҳам дон топилган. Археологлар Миср эҳромларидан бирида топилган ноннинг ёши 4000 йил эканини аниқлашди. Бу энг қўхна нон айна пайтда Лондондаги Британия музейида сақланмоқда. Археологик қазималар-

нинг шаҳодат беришича, Туркменистонда милоддан олдинги V-III минг йилликларда, Гуржистон ва Арманистонда III, Украинада IV-III асрларда бугдой экилган.

Рус олими Николай Иванович Вавилов кўплаб экспедициялар чоғида йиғилган бой материалларга асосланиб, бугдойнинг асл ватани Олд Осиё эканини аниқлади. Унинг энг кўп тури қадим замонларда шу ердан, Европа ва Осиёга ҳамда қисман Африкага кириб борган. Америка ва Австралия у билан орадан 200-400 йил ўтиб танишган. Европаликлар уни АҚШга 1602 йили, Канадага эса 1812 йили олиб келишган.

Бугунги кунда бугдой дунёдаги энг кўп тарқалган маданий ўсимлик бўлиб, 250 миллион гектарга яқин майдонни эгаллайди.

МАККАЖЎХОРИГА ИПАКСИМОН КОКИЛА НУМАГА КЕРАК?

Маккажўхорининг ипак попути уруғ ишлаб чиқариш учун керак. Унинг чиқиш тартиби қуйидагичадир:

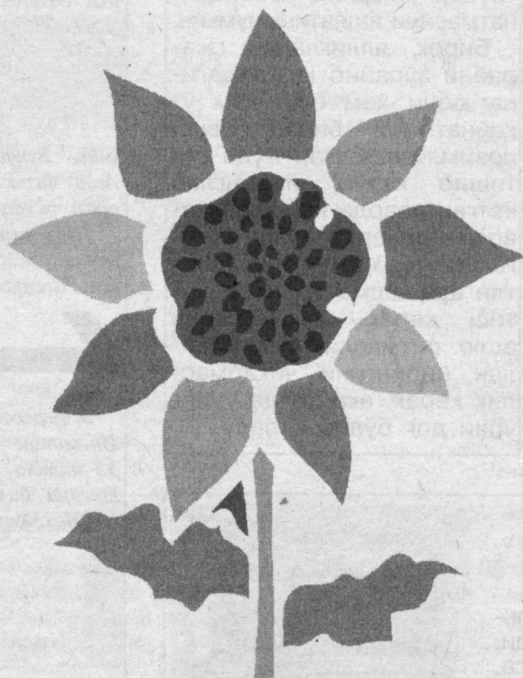
Маккажўхори қаттиқ поясининг узунлиги 2-6 метрга боради. Унинг тепасида попути пайдо бўлади. Бу эркак гулдир. Куйроқда эса бир ёки бир нечта ўсмалар - келгуси сўталар тугунчаси ёки уруғдони ҳосил бўлади. Бундай тугунчаларнинг ҳар бири ипакдай майин толалардан иборат кокил чиқаради. Булар урғочи гулчалардир.

Ҳар бир тола уруғкуртак деб аталган ҳомиладан ушиб чиқади. Улар бўлгуси сўтанинг атрофида қатор-қатор бўлиб жойлашади. Агар ипаксимон толалар эркак гулнинг чанги билан уруғланган бўлса, улардан ҳар бири дон - уруғ ишлаб чиқаради.

Чангни тутиб олиш учун сўтани ўраб турган япроқлар орасидан майин ва нозик толалар ўсиб чиқади.

Гуллаш вақти етганида эркак гулларнинг кокили майда сарғиш чанг ишлаб чиқаради. Ёз эпкини чанг билан қопланган бошоқни силкитади ва у ҳар томонга учиб кетади. Шамол чангни чор атрофга ёйганида у поянинг куйроқ қисмида жойлашган ипаксимон толаларга ҳам тушади.

Толалар учидидаги оғизча чанг зарраларини тутати. Чанг толалар ичидан уруғкуртакка ўтади ва уни уруғлантиради. Тугунча катта сўтага, уруғкуртак эса донга айланади. Ўсаётган дон сутсимон суюқлик ва юмшоқ сариқ пўстлоқдан таркиб топади. Маккажўхори пишиши билан улар қаттиқлашади ва крахмалга тўлади.

ҲАЁТ ИҚТИСОДИЁТИ ҲИСОБ-КИТОБИНИ ЎРГАНАМИЗ

1-мисол: Сиз рецепт бўйича тайёрлаётган маҳсулотингизни 50% кўпроқ тайёрламоқчисиз. Агар рецепт 2/3 стакан шакар солиш учун ёзилган бўлса, 50 фоиз кўп маҳсулот тайёрлаш учун сиз масаллиққа қанча шакар солишингиз керак?

$$\text{Ечиш: } \frac{2}{3} + \frac{2}{3} \cdot \frac{50}{100} = \frac{2}{3} (1+0,5) = \frac{2}{3} \cdot \frac{3}{2} = 1 \text{ стакан.}$$

2-мисол. Агар сотиш учун қўйиладиган солиқ 6%ни ҳосил қилса, 15 долларли буюмга қанча солиқ қўйилади?

$$15 \text{ доллар} \times \frac{6}{100} = 15 \times 0,06 = 0,9 \text{ доллар}$$

3-мисол. Агар буюмнинг нархи 5% арзонлаштирилса ва янги нархга ўзининг 6% солиқ пули қўшилса охириги нархга қараганда қанчага ўзгаради?

(Дастлаб қараганда буюмнинг нархи 1%га ошгандек туюлади, лекин аслида ундай эмас. Масалан, нархи 100 доллар бўлган буюмни кўрайлик. 5% арзонлашгач, унинг янги нархи 95 доллар бўлади. Демак, 95 долларнинг 6 фоизи 6 доллардан анча камроқ бўлади. Шундай қилиб, буюмнинг охириги нархи берилган нархга қараганда 1 фоиздан камроқ ошар экан).

Ечиш. Айтайлик, берилган нарх а бўлсин. У ҳолда охириги нарх $(1,06) \cdot 0,95a$ ни қуйидагича ҳисоблашимиз мумки:

$$\begin{aligned} (1,06) \cdot 0,95a &= (1+0,06) (1-0,05)a \\ &= (1 + 0,06 - 0,05 - 0,003) (1,05)a \\ &= (1 + 0,06 - 0,05 - 0,003)a = (1 + 0,007)a. \end{aligned}$$

$$\text{Шундай қилиб, } 0,007 = \frac{0,7}{100} \text{ бўлгани учун охириги}$$

нарх дастлабки нархга қараганда 0,7 фоиз ортиқ экан.

4-мисол. Агар омонат кассасидаги пул 1 июлда 80 доллар бўлиб, бир йилдан кейин 85 доллар бўлган бўлса, пул неча процентга ўсган?

Ечиш: Пулнинг ўсиш миқдори $85-80=5$ доллар. Демак, бу ўсишни касрда ифодаласак,

$$\frac{\text{ўсиш миқдори}}{\text{дастлабки пул}} = \frac{5}{80} = \frac{1}{16}$$

Ўн олтидан бири бошқача ифодаласак, $\frac{1}{16} = 0,0625$ эканини кўрамиз

$$\text{Демак пул } 6,25\% \text{ ўсган. Чунки } 0,0625 = \frac{6,25}{100}$$

Топшириқлар:

1. Нархи 6800 доллар бўлган машинанинг баҳоси 20 фоизга арзонлашган бўлса, унинг нархи қанчага камайган бўлади?

2. Нархи 8 долларлик буюмга 7% солиқ солинди. Буюмнинг тўла баҳоси қанча бўлади?

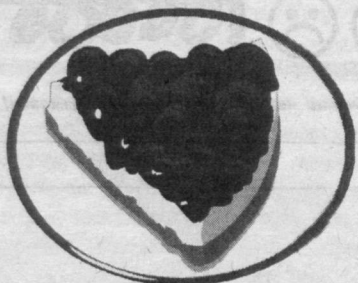
3. Буюмнинг нархи қайси ҳилда кўпроқ камаяди: нарх 15% туширилганданми ёки аввал 10% туширилиб, сўнг янги нарх яна 5% туширилганданми?

4. Агар йиллик даромадга биринчи йил 5% ва кейинги икки йил 10% дан солиқ солинса, у ҳолда 3 йилда ҳаммаси бўлиб қанча солиқ солинган бўлади?

Р.ДРАЙВЕР.

Қизлар, сизлар учун!

УЗУМ МУРАББОСИ ҚАНДАЙ ПИШИРИЛАДИ?

Хоҳлаган навдаги яхши пишган узумнинг (узум уруғсиз бўлса яна яхши) бандини олиб ташлайсиз (агар узумнинг пўсти қалин бўлса, иссиқ сувга 1-2 минут солиб қўйинг).

Шакардан қиём қайнатиб, қиёмни узумнинг устидан қуясиз ва 8-10 соат олиб қўясиз, шундан сўнг қиёмни узум гужумларидан ажратиб қайнатасиз-да, яна узумнинг устидан қуйиб, мураббони охиригача пиширасиз. Мураббо пишиш олдида таъмини яхшилаш учун ванилин қўшасиз.

Узум мураббоси учун: 1 кг. узум, 1,2 кг. шакар, 1 стакан сув, 1 чой қошиғида ванилин ишлатилади.

ҚОРОНҒИЛИКДАН ҚЎРҚМАНГ

Шуниси қизиқки, катталар ўзларининг болаликларини тезда унутиб қўядилар. Шунинг учун улар болаларнинг қўрқувдан жовдираб туришларини кўпинча тушунмай қолишади.

Сизлар ҳам укаларингизни ҳадеб қўрқитаверманг, хўпми, болалар! Ўзбекистон халқ шоири Эркин Воҳидовнинг бир шеъри бор:

Болаларни бобовлардан қўрқитмангиз.

Шайтон келди деб кўрпага беркитмангиз.

То улғайиб дуч келганда

бобовларга,

Ўхшамасин итдан қўрққан

соқовларга.

Ҳақиқатан ҳам шундай ҳоллар кўп учрайди. 5 яшарлик болани қайта тарбиялаш учун ота-онаси қоронғи уйга қамаб қўйибди. "Катта тишли одам" сени еб қўяди деб қўрқитишган ҳам. Натижада бола дудукланадиган бўлиб қолган. Сизлар ҳам укаларингизга қўрқинчли эртаклар ўрнига, яхши қўшиқлар, саҳий эртаклар сўзлаб беринг. Шунинг учун кичкинтойларга янгликларни ўргатиш, тушунтириш лозим.

УЙДА СОВУТГИЧ БЎЛМАСА...

Маълумки, совутгич (холодильник) кишин ёзин керак бўлади. Агар уйингизда совутгич бўлмаса, унда мева-чевалар, гўшт тезда айнибди. Айниқса, ёзда кунлар исиб кетганда озиқ-овқатларни узокроқ сақласа бўладими? Ҳа, бўлади. Бунинг учун шиша ва чинни идишлардан фойдаланилса бўлади. Сариёғ ва твороғни шундай идишларга солиб, оғзини яхшилаб беркитиш лозим. Идишларни сув тўлдирилган кастрюлга солиб қўйилади. Ёки шундай идида озиқ-овқат солинган банкани яхшилаб қопқоғини ёпиб, сочиқ билан маҳкам айлантириб ўрайсизда, сочиқнинг бир учини сувга солиб қўясиз.

Гўштни сутнинг ичига солиб қўйилса ҳам узокқа етади. Ёки уксусга ботириб олинган сочиққа ўраб қўйилса, гўшт 1 сутка давомида ҳам янги бўлиб туради.

НЕГА ҲУСНБУЗАР ТОШАДИ?

Ҳар қандай катта-кичикликда ҳуснбузар тошган одамларнинг юз териси ёғли бўлади, зеро бу касалликда тери кўплаб ёғ ажратади. Агар бу ёғ мунтазам равишда йўқотилмаса ва ёғ безларининг чиқариш йўлларида тўғланиб қолса, микроорганизмнинг кўпайиши ҳамда яллиғланишининг юзага келиши учун яхши шароит яратилади. Мана шунинг учун ҳам ҳуснбузар тошган одамлар кунига икки маҳал - эрталаб ва кечурун атир совун билан ювинишлари тавсия этилади. Яхшиси, ювиниш учун хона ҳароратидаги қайнаган сувдан фойдаланиш керак.

Ҳуснбузар тўпланган жой совун кўпигига яхшилаб ҳўлланган пахта тампон билан ювилади, сўнгра сувда чайиб ташланади. Сув ўрнига дезинфекцияловчи ва яллиғланишга қарши хусусияти бор ўтларнинг илиқ қайнатмасини ишлатиш мумкин.

Бироқ яллиғланиш жараёни зўрайиб кетгандагина юзни ҳам сув, ҳам ўт қайнатмаси билан ювиш лозим. Ҳуснбузар жуда кўп тошиб кетиб, йиринглаб кетган даврда яхшилаб даволаниш керак. Юзни кунига икки маҳал ўтнинг спиртли аралашмаси билан артиш керак. Ҳуснбузарни асло ситмаслик, игна билан йирингини чиқармаслик керак, акс ҳолда унинг ўрни доғ бўлиб қолади.

АЖИ-БУЖИ ЁЗУВЛАР НИМАНИ АНГЛАТАДИ

Болалар, сиз ҳеч катталарни кузатганимиз? Бундай ҳоллар нафақат катталарда, баъзан ўларингизда ҳам учраб туради. Дейлик, дадангиз ёки ойингиз телефон орқали гаплашадиларми ёки мажлисда ўтирадиларми, ё ҳаёл сурадиларми - қўлларидаги ручка билан қоғозга ниманидир чизиб, бўяб ўтирадилар.

Албатта, чизган нарсаларидан ҳис-ҳаяжонларини сезиш мумкин. Шу билан бирга ўзларининг шахсиятларини ҳам акс эттирармикилар. Нима деб ўйлайсиз?

1. **Писмиқлик.** Бундайлар одамларга қўшилмасдан ўзининг дунёсида бўлишни хоҳлайдилар. Улар кичкина-кичкина доира шаклини устма-уст чизавериб, ҳатто қоғозни титиб юборадилар. Катта доираларнинг шакли эса - бу муҳим аҳамиятга эга бўлишни, бутун дунёни забт этиш истагини англатади.

Шахсият. Обрў-этибор (авторитет)га эга бўлишга талпиниш, баъзида эса диққат-этиборнинг етишмаслиги белгиси. Ўша вақтнинг ўзига чизаётган одамнинг заифлигини яшириш зарурияти сезилади.

2. **Зўр гоя.** Кубик-кубик шакллари бир бирига улаш. Бундай занжир боши берк қўчани англатади. Агар чизиклари қаттиқ бўлган бўлса, чизаётган одам жуда ҳаяжонланаётганини англашилади.

Шахсият. Муаллифни қандайдир савол қийнамоқда. Масаланинг ечимини тополмаяпти. Бу руҳий (психологик) боши қотишдан нишона.

3. **Агрессия.** Стрелка шакли - бу эркинлик белгиси. Инсоннинг куч-қудратини, маҳоратини англатади. Ўз ақлини, қобилиятини намоён қилиш хоҳиш-истагини билдиради.

Шахсият. Муаллиф жиддий бир қарорга келган.

4. **Севинч.** Яна бола бўлиш қандай яхши. Нафақат болалар, балки катталар ҳам гул, қуёш расмини чизилини ёқтирадилар. Улар болаликка, қувноқ, беғубор ҳаётга қайтишни хоҳлайдилар.

Шахсият. Бу шакллар хотиржамликни, осойишталикни, дунёга, келажакка умид билан қарашни ва муваффақиятга ишонишни англатади.

5. **Кескинлик.** Зигзаг - бу асабийлик белгиси. Сабр-сизликни, бегоҳатликни англатади.

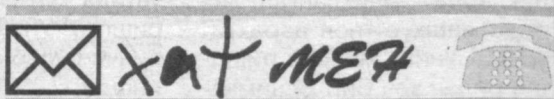
Шахсият. Муаллиф дилидаги гапни айтишга

ботинолмаяпти. У худди аламини қоғоздан олаётгандек.

6. **Ҳимоя.** Квадрат - ишонч белгиси. Ичига крест чизилган квадратлар ўзига жуда ишончнинг баландини англатади. Геометрик шаклларнинг бири квадрати - бу, мантиқий фикрни билдиради.

Шахсият. Кўп квадрат шакллари ўзини назорат қила олмай қолишни ҳолатини англатади.

7. **Норозилик.** Ҳарфларни ручка билан бўлмоқ. Бундай ҳарфлари бўялган хат норозиликни билдиради. Масалан, телефон орқали гаплашаётганда ҳарфларнинг ичини бўяб ўтириб ўзини тинчлантиради.

Шахсият. Муаллифнинг ташвишланаётганини сезиш мумкин.

8. **Диққат-этиборни жалб қилиш.** Фикрни бир жойга тўплаш. Кўп вертикал ва горизонтал чизиклар диққатни бир жойга жамлашни англатади. Гуёки муаллиф вақтни тўхтатиб қўйса-да, чалкашиб кетган ҳаёлларини тартибга солиб олса. Бу чизиклар ҳимояни, ёлғизликни англатади. Агарда бирор тўқнашувдан кейин шундай чизиклар чизилса, у жаҳлни англатади.

Шахсият. Бу чизиклар ақл-фаросатнинг ишга тайёргарлигини англатади.

9. **Ўз-ўзини кузатиш.** Юз шакли ва спирал шакли - ўз-ўзига завқланиб қарашни англатади. Спирал ва юз шакли ўзини мушоҳада қилишни билдиради. Ҳар хил одам юзларини ўзимизча чизар эканмиз, баногоҳ ўзимизнинг юзимиз кўз олдимизга келади. Биз ўзимизнинг бошқалардан ажралиб туришимизни, чиройли, гузал кўринишимизни хоҳлаб қоламиз. Спираль расми эса тараққиётсиз бир хил ҳаракатни англатади.

Шахсият. Бундай расмларни кўпроқ ўсмирлар чизади. Агар катталар ҳам чизган бўлсалар, дмак уларнинг бошқача бўлишни хоҳлаётганликлари англаш мумкин. Ёки ўзи ўзидек бўлишга интилганларини кўриш мумкин.

Ҳа, одам битта чизикни ҳам беҳудага чизмайди!

ҚАЗҒОҚДАН ҚУТУЛИШ МУМКИН

рига маҳкам ўрнашиб қолади, сочининг ранги хунуклашиб кетади, бир-бирига ёпишганидан тутам-тутам бўлиб қолади. Бундай сочни ҳафтада бир марта ҳар қандай атир совун ёки ёғли соч учун чиқарилган шампун билан ювиш керак.

Куруқ себореяда соч мўрт, ранги хира, куруқ бўлади. Бош териси майда тери тангачалари билан қопланади, сочни тараганда тўкилади. Бундай сочни кўпи билан икки ҳафтада бир марта ювиш керак, бунда яхшиси "Ланолиновое", "Косметическое" совуни ишлатиш лозим. Ҳозир қазғоқ учун махсус шампунлар кўп.

Бош ювишдан бир соат олдин бош терисига сал илитилган ўсим-

лик мойи суртиш тавсия этилади: дорихоналарда сотиладиган қариқиз ўти мойи (репейное масло)ни шу мақсадда ишлатса ҳам бўлади. Шуни эса тутингки, қирма темираткида, псориаз (пўстлоқли темиратки)да, тери силида ва бошқа касалликларда ҳам тери пўст ташлайди. Шунинг учун қазғоқ пайдо бўлганда (жумладан себореяда) тери касаллигини юзага келтириши ҳеч гап эмас. Шунинг учун врач назоратида даволаниб бўлгандан кейин бош кийими, тароқ, сочга туттиладиган чўтканинг янгисини сотиб олган маъқул. Бу нарсалар ҳар бир кишининг ўзига алоҳида бўлиши керак.

Маърифат ОРИФЖОНОВА.

Қазғоқ кўпинча себорея касаллиги билан бирга пайдо бўлади. Ёғ безлари функцияси бузилганда себорея касаллиги юзага келади, бунда тери жуда кўп кўчади. Себорея касаллигига одамнинг жисмонан толиқиши, асабнинг зўриқиши, эмоционал стресс, нерв системаси, эндокрин безлар касалликлари сабаб бўлади. Одам углеводларни, мол ёғини, шўр нарсаларни кўп еганда тери ёки ёғ ажралиши кўпаяди. Шунинг учун дерматолог ва косметолог врачлар себорея касаллиги бор кишиларга сервитамин таомлар ейишни, ширинликларни, ёғли ва шўр овқатларни эса камроқ тановул қилишни тавсия қилади.

Ёғли себореяда тери тангачалари бир-бирига ёпишиб кетади ва те-

Ўзбекистон Республикаси Андижон вилояти ХТБ Мирзо Улугбек номли 3-физика-математика лицейи ўқувчилари

КАМАЛАК ЖИЛОСИ

Кунларнинг бирида ҳамкасбим Ким-ёхон опангиз ёнимга икки қизни бош-лаб келди.

- Маърифатхон, булар адабиётга жуда қизиқишади, ўзлари ҳам шеър машқ қилиб туришади. Ёзганларини кўриб, маслаҳат берсангиз, - деб қолдилар. Қизларни суҳбатга тортидим, машқларини ўқиб, фикрлашдик.

Улар билан суҳбатлашар эканман, беихтиёр ўзимнинг талабалик йилларим ёдимга тушди. "Ёш ленинчи" (ҳозирги "Туркистон") газетаси қошидаги "Шуъла" адабий уюшмасига қат нашган даврларим. Бир ҳар бир машғулоти орзиқиб кутардик. У ердаги баҳс-мунозаралар адабиётимизнинг забардаст ижодкорлари билан бўладиган учрашувлар бизга олам-олам сабоқ берарди-да. Шуларни ўйлар эканман, ҳаёлимга бир фикр келди. Ахир, туманимизда Феруза ва Нилуфарга ўхшаган қанча ёшлар бор. Уларнинг барини жамлаб, тўғарак ташкил этиш мумкин-ку.

Бу фикримни туман халқ таълими бўлими услубчиси Рисолатхон Умарова қўллаб-қувватлади. Тез орада 31-лицей қошида "Камалак" адабий марказини ташкил қилдик ва ижодга мойиллиги бор ўқувчиларни жамладик. Бу ишда менга тумандаги ижодкор ўқитувчилар - А.Маъруфов, Т.Отахонов, М.Махмудова ва бошқалар яқиндан ёрдам бермоқдалар. Қуйида тўғарак аъзоларининг айрим машқларини эътиборингизга ҳавола этамиз. Балки бу ёшларнинг бари ҳам ижодкор бўлмас. Кимдир иқтисодчи, кимдир муҳандис, кимдир шифокор...

Лекин қалбида эзгулик уруғини ундира олган инсон ҳеч қачон бировга ёмонликни раво кўрмайди...

Маърифат ЖАҲОНГИРОВА,
Марҳамат тумани 31-лицей муаллимаси.

ЎЗБЕКИСТОН

Осмонингда кўёш порлайди,
Юртбошимиз олға чорлайди
Ўзлигини баён этдинг
Кимлигини аён этдинг
Ўзбекистон, Ўзбекистон.
Баланд бўлсин сенинг парвозинг
Жарангласин эркин овозинг
Орзумизга бизлар етамиз -
Келажакнинг обод етамиз!
Ўзбекистон, Ўзбекистоним.

Мунира МЎМИНОВА.

ЎЗБЕК ХАЛКИМ

Тарихда етмиш йил хор бўлиб ўтган,
Қайгу-алам қисматиға ёр бўлиб ўтган
Гоҳ бурда нон учун зор бўлиб ўтган,
Бу менинг халқимдир, ўзбек халқимдир.
Дардига марҳам даволари бор,
Қўйлайин деса гар наволари бор,
Темурбек сингари боболари бор,
Бу менинг халқимдир, ўзбек халқимдир.
Яхши-ёмон кунга шукрона қилган,
Юрига ош бериб тўйларни қилган,
Истиқлол туфайли жаҳонни билган,
Бу менинг халқимдир, ўзбек халқимдир.
Олис йўлни кўзлаган қарвонлари,
Қарвонига мос зукко сарбонлари,
Урса тоғни талқон қилур ўғлонлари,
Бу менинг халқимдир, ўзбек халқимдир.

Мансурбек ЁҚУБОВ,
11- "Б" синф ўқувчиси.

ВАТАН

Ватан. Уни севмаган одам
Бўлолмагай имонли инсон
Уни қанча ардоқласанг ҳам
Сен Ватанни асрагин, ўғлон.
Афгонларда йиғлайди Бобур
Қалбларида улуг бир армон.
Оқди умри бир паймон билан
Сен Ватанни асрагин ўғлон.
Темур бобом руҳи шод бўлсин
Унинг сўзин этмагин яксон.
Номардларга қолмасин ҳаргиз,
Сен Ватанни асрагин, ўғлон.
Бу кунларга етмаган кимлар
Шукр айла, Оллоҳга ҳар он.
Ватанингдир чексиз, бебаҳо.
Сен Ватанни асрагин, ўғлон.

Хавоҳон ЖЎРАЕВА,
11- "Б" синф ўқувчиси.

МАКТАБИМ

Илму фанга бой макон,
Сенга шараф, сенга шон.
Онамиздек меҳрибон,
Доим бор бўл, мактабим!
Бағринг тўла фарзандимиз,
Сенинг учун дилбандимиз,
Дилдан сенга пайвандимиз
Доим бор бўл, мактабим!
Жужуқларинг қўллайсан,
Ҳаёт сари йўллайсан,
Йилдан-йилга гуллайсан.
Доим бор бўл, мактабим.

Феруза УСМОНОВА.

ЧУМОЛИ

Ўрмалайди, тинмайди,
Чарчагани ҳеч билмайди.
Судраб бугдой донасин,
Тўлдирди-ку хонасин.
Куруқ қайтмас унига
Бекор ётмас кунига
Меҳнатда бўл чумоли
Турмуш бўлар чиройли.

Нилуфар АКБАРОВА.

БАЙРОҒИМДА...

Байроғимда юлдузлар бор, ойлар бор,
Яшил рангда яшнаб турган жойлар бор,
Мовий рангда - осмонимиз мусаффо,
Оқлигида - оппоқ тилак, ўйлар бор.
Ҳилтираган сайин кўзим қувнайди,
Юртимизни дадил олға йўллайди,
Олис, нузли манзилларни кўзлайди.

ГЕРБИМИЗ

Гербимиз бор, жуда кўркем,
Яшнаб турар ҳудди кўккам,
Бир ён-пахта, бир ён-бугдой,
Ватан бизга азиз, нондай.
Кўрганингиз икки дарё -
Она Аму ва Сирдарё
Ўртадаги Ҳумо гўзал,
Бахт тимсоли эрур азал.
Ою юлдуз парвонадир,
Ўзбекистон - ягонадир.
Бошидаги бобо кўёш
Минг йилдирки, бизга йўлдош!
Акмалжон ТЎЛАНОВ.

ФАСОҲАТ ГУЛШАНИ ЧЕЧАКЛАРИ

Яқинда "Ёш иқтисодчи"га олдинмакейин иккита мактуб келди. Бири Сирдарё вилояти Боёвут туманидаги 23-мактабнинг ўқитувчиси Гулнора Кунназаровадан. Иккинчиси Бўқа туманидаги 45-ўрта мактабнинг муаллимаси Муқаддам Матаева номидан. "Қани, муаллималаримиз нима ёзишбди экан" деган иштибоҳ билан ҳат-қилдларни очдик. Мундоқ қарасак, мактубларда муаллималарнинг бирорта сўзи дарж этилмаган. Мактуб фақат, улар сабоқ бераётган ўқувчиларнинг ижод намуналаридан иборат эди.

"Ҳимматингизга балли, заршунос муаллималар!" деб юбордик, дабдурустдан (кўрдингизми, бу ибора аслида муаллиму муаллималарга асалдек ёпишиб туради, пахтакорларга эмас).

Кейин секин "шоҳ асар"ларга кўз югуртириб чиқдик. Албатта, бу "шоҳ асар"ларни ҳали қўштирноқсиз алқаб бўлмайди. Бироқ, улар қатидан "бош кўтараман - бош кўтараман" деб турган бир кучнинг шамоли сезилиб турибди. Умидимиз борки, эрта-индин бу куч баралла бўй қўйиб, "шоҳ асар"даги қўштирноқни парча-парча қилиб ташлайди. Сиз ҳам бизнинг умидимизга эш бўлишингиз учун ўқувчиларнинг ижод намуналаридан баъзиларини ҳукмингизга ҳавола этаймиз.

ТУШ

Кўғирчоғим негадир
Чиқиб кетди эшикдан
Айқичамга жон кириб,
Тушиб кетди бешикдан

Ботинкам қўшиқ айтиб,
Рақсини бошлади.
Китобим дафтарларни
Бир-бир ерга ташлади

Кўрпа-тўшак аразлаб,
Чиқиб олди столга
Сумкам ручка, қаламни
Сочиб юборди полга.

Дадамларни чақирсам,
Эшитса ҳам келмайди.
Онажонимга айтсам,
Этибор ҳам бермайди.

Қўйлақларим ҳавода
Учиб борар мисли қуш.
Ҳайрон бўлманг, болалар
Буларнинг ҳаммаси туш.

Гўзал НАВРЎЗОВА,
Бўқа туманидаги 45-ўрта мактаб 6-синф ўқувчиси.

МУАЛЛИМ

Ҳаётим чироғисиз,
Йўлларимдир нурафшон,
Тилақларим сизгадир,
Соғ бўлинг, бўлинг омон.

Инсоний хислатларни,
Дунёни ўргатингиз.
Коинот сирларидан
Бизни огоҳ этдингиз.

Меҳрингиздан олиб нур,
Дилим тўлар қувончга.
Сиз ўргатган билимлар
Йўллар гўзал ҳаётга.

Насиба ЖАРҚИНБЕКОВА,
Бўқа тумани 45-ўрта мактаб,
6-синф ўқувчиси.

ВАТАН

Кўёшдек ярқираб,
Порлагин доим
Эй, менинг Ватаним,
Ўзбекистоним.

Сен ўзинг мангусан,
Сенсан барҳаёт
Гуллагин, яшнагин,
Гўзал бўстони.

Қайларда бўлмайин
Талтиндим сенга
Сенга омад тилаб,
Бахт тилаб юрдим.

Бошинга бахт қуши
Келиб қўнганда
Сенинг-ла ўзим ҳам
Севинчга тўлдим.

Ҳилола РАУПОВА,
Бўқа тумани, 45-ўрта мактаб,
6-синф ўқувчиси.

БАҲОР

Майин эсан шабоба
Юзларимни сийлайди.
Қалдирғочлар чулдираб
Менга камол тилайди.

Боғимизда бодомлар
Оқ қалпоқлар кияди.
Осмон-чи, баъзан-баъзан
Бу қалпоқни ювади.

Болалар қаторлашиб
"Бойчечак"ни айтади.
Бобомнинг кўнглига ҳам
Ёшиқлари қайтади.

Марҳабо МАНСУРОВА,
Боёвут туманидаги 23-ўрта
мактабнинг 6-синф ўқувчиси.

АТИРГУЛ

Боғимизда очилоди
Қизил, сариқ атиргул.
Қўшимиз Собиржон-чи
Ўзиб кетади нуқул
Кеча атиргулимиз
Топди сабоқ йўлини
"Боплай" деб Собиржоннинг
Тилиб олди қўлини.

Б.АБДУЛЛАЕВ,
Боёвут туманида 23-ўрта
мактабнинг 6-синф ўқувчиси.

1998 йил — оила йили

ЁШ ИҚТИСОДЧИ
YOSH IQTISODCHI 50-51-сонлар. 30 июнь, 1998 йил

СЕН ЕТИМ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING ОИЛА КОДЕКСИДА БОЛАЛАР ҲИМОЯСИГА

99-модда. Ота-онанинг вояга етмаган болаларига тўлайдиган алимент миқдори...

суд томонидан ота (она)нинг ҳар ойдаги иш ҳақи ва (ёки) бошқа даромадининг бир бола учун - тўртдан бир қисми; икки бола учун - учдан бир қисми; уч ва ундан ортиқ бола учун - ярмиси миқдорида ундирилади.

Ҳар бир бола учун ундириладиган алимент миқдори қонун ҳужжатлари билан белгиланган энг кам иш ҳақининг учдан бир қисмидан кам бўлмаслиги керак.

102-модда. Ота-онадан болаларга ундириладиган алимент миқдорини аниқлаш тартиби

Ота-онадан болаларга ундириладиган алимент миқдори алимент тўловчининг ойлик иш ҳақи ва (ёки) бошқа даромадига нисбатан улушлар ҳисобида ёки пул билан тўланадиган қатъий суммада белгиланиши мумкин.

Алимент тўлаши шарт бўлган ота-онанинг иш ҳақи ва (ёки) бошқа даромади доимо бир хилда бўлмай, ўзгариб турса ёхуд даромадининг бир қисмини натура тарзида оладиган бўлса, шунингдек даромаддан улуш тарзида алимент ундириши имконияти бўлмаса ёинки ота-она расман белгиланган иш ҳақи ёки даромадга эга бўлмаса, вояга етмаган болаларнинг таъминоти учун тўланиши лозим бўлган алимент миқдори ҳар ойда пул билан тўланадиган қатъий суммада белгиланиши мумкин.

105-модда. Алимент миқдорини камайтириш ёки алимент тўлашдан озод қилиш

Алимент тўлаётган ота-онанинг бошқа вояга етмаган болалари бўлиб, ундан қонунда белгиланган миқдорда алимент ундирилганда ўша болалар алимент олаётган болаларга нисбатан моддий жиҳатдан камроқ таъминланиб қоладиган бўлса, шунингдек алимент тўлаётган ота (она) ногирон бўлиб, моддий жиҳатдан

қийналиб келаётган бўлса ёки алимент олаётган шахс мустақил даромадга эга бўлган тақдирда, алимент миқдори суд томонидан камайтирилиши мумкин.

Агар вояга етмаган бола давлат ёки нодавлат муассаса-

майтириш ёки уни алимент тўлашдан озод қилиш ҳақида ҳал қилув қарори чиқариши мумкин.

Алимент миқдорини камайтириш ёки уни тўлашдан озод қилиш учун асос бўлган ҳолатлар тугаганда манфаатдор та-

моғидан махрум бўлган болаларга таъминот бериш

Ота-онаси вафот этганлиги оқибатида етим қолган вояга етмаган болаларга таъминот бериш, уларни тарбиялаш ва уларга таълим бериш давлат томонидан тўлиқ амалга оширилади.

107-модда. Болалар муассасаларига жойлаштирилган болалар учун алимент ундириш

Вояга етмаган болани ота-онасидан олиб, уни болалар тарбия муассасасига жойлаштириш тўғрисидаги ҳал қилув қарорини чиқаришда суд ота ва онанинг ҳар бирдан мазкур муассаса фойдасига ушбу Кодекснинг 99-моддасида белгиланган миқдорларда алимент ундириши мумкин.

103-модда. Болаларнинг таъминоти учун қилинадиган қўшимча харажатлар

Ота-она фавқулодда ҳолатлар (боланинг оғир шикастланиши, касал бўлиши ва бошқалар) туфайли келиб чиққан, боланинг таъминоти учун зарур бўлган қўшимча харажатларда иштирок этиши шарт.

Қўшимча харажатларда иштирок этишдан бош тортган ота (она)дан суд уларнинг оилавий ва моддий аҳволини ҳисобга олиб, қўшимча харажатларни қисман пул билан тўланадиган қатъий суммада ундириш ҳақида ҳал қилувчи қарори чиқариши мумкин.

104-модда. Алимент ундиришда ҳисобга олинadиган даромадлар

Алимент Ўзбекистон Республикаси ҳудудида ва унинг ташқарисида пул ёки натура тарзида олинган барча турдаги даромадлардан ушлаб қолинади.

Чет эл валютасида олинadиган даромадлар - алимент даромад ундириладиган кунда амалда бўлган Ўзбекистон Республикаси Марказий банкнинг расмий курси бўйича сўмларда ундирилади.

123-моддadan: Бобо ва бувининг ўз невараларига таъминот бериш мажбурияти

Ота-онаси йўқ бўлган ёки улардан таъминот ололмайдиган

ган вояга етмаган невараларига таъминот бериш мажбурияти етарли маблагга эга бўлган бобо ва буви зиммасига юклатилиши мумкин.

125-моддadan: Ака-ука ва опа-сингилларнинг вояга етмаган ёки вояга етган меҳнатта лаёқатсиз ака-ука ва опа-сингилларига таъминот бериш мажбурияти

Ота-онаси йўқ бўлган ёки улардан таъминот ололмайдиган вояга етмаган ака-ука ва опа-сингилларига таъминот бериш мажбурияти етарли маблагга эга бўлган ака-ука ва опа-сингиллар зиммасига юклатилиши мумкин.

127-моддadan: Ўғай ота ва ўғай онанинг ўғай ўғил ва ўғай қизларига таъминот бериш мажбурияти

Ўғай ота ва ўғай онанинг тарбиясида ёки таъминотида бўлган вояга етмаган ўғай ўғил ва ўғай қизларнинг ота-онаси йўқ бўлса, ёхуд ўз ота-онасидан етарли маблаг ололмаётган бўлса, уларга таъминот бериш мажбурияти ўғай ота ва ўғай она зиммасига юклатилиши мумкин.

142-модда. Алиментни ўз вақтида тўламаганлик учун жавобгарлик

Алимент тўлаш тўғрисидаги келишувга мувофиқ алимент тўлаши шарт бўлган шахснинг айби билан қарз вужудга келган бўлса, айбдор шахс ушбу келишувда белгиланган тартибда жавобгар бўлади.

Суднинг ҳал қилув қарорига кўра алимент тўлаши шарт бўлган шахснинг айби билан қарз вужудга келган бўлса, айбдор шахс кечиктирилган ҳар бир кун учун тўланмай қолган алимент суммасининг ўндан бир фоизи миқдорида алимент олувчига неустойка тўлайди.

148-модда. Ота-она қарамоғидан махрум бўлган болаларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш

Ота-она вафот этганда, ота-оналик ҳуқуқидан махрум этилганда, уларнинг ота-оналик ҳуқуқи чекланганда, улар муомалага лаёқатсиз деб топилганда, касал бўлганда, узок муддат бўлмаганда, ота-она

ларининг тўлиқ таъминотида бўлса, суд алимент тўлаётган ота ёки онанинг моддий аҳволини ҳисобга олиб, тўланаётган алимент миқдорини ка-

раф алимент қонунда белгиланган миқдорда ундирилишини талаб қилиб, судга мурожаат этишга ҳақли.

106-модда. Ота-она қара-

БОЛАЛАР МАҲАЛЛАСИ

Пойтахтимизнинг Мирзо Улуғбек туманида бунёд этилиши кўзда тутилаётган "болалар маҳалласи" етим болаларга меҳрибон она бағрида, оила даврасида ўсиб-униш, камол топиш, меҳр-оқибат туйғуларини шакллантиришда жуда муҳим роль ўйнайди.

"Болалар маҳалласи" - у қандай бўлади, унинг асосий мақсад ва вазифалари нимагадан иборат, ким томонидан ташкил этилади? Бу муҳим лойиҳа ҳақида бизга "Соғлом авлод учун" халқаро хайрия жамғармаси раисининг ўринбосари Алишер Алиматов куйидагиларни сўзлаб берди:

Ҳар бир инсон учун оила шундай бир муқаддас даргоҳ ҳисобланадики, бу даргоҳда у ҳамиша шодлик, меҳр-муҳаббат, куч-қудрат ҳамда ўзига керакли тасалли топади. Лекин орамизда тақдир тақозоси билан оила нималигини билмайдиган, меҳрибон зот - она алласиз ва она эртагисиз ўсаятган, дунёдаги энг яқин ва сеvimли одами - онанинг меҳрига ташна болалар ҳам оз эмас. Агар улар ўз бағрига олган болалар уйига ўтсангиз, кичкинтойларнинг мунгли нигоҳларига боқиб, уларнинг мурғак қалбларида ке-

чаётган алланималарни сўз билан ифода қилиш мумкин.

Қурилаётган "Болалар маҳалласи"нинг асосий мақсади тақдир тақозоси билан ота-онасидан ажралган ана шундай ўғил-қизларнинг оилада меҳрибон аёл - она қўлида тарбияланишига эришиш, уларда ака-укалик, опа-сингиллик туйғуларини тарбиялашдир. Улар ҳам бошқа болалардек муқаддас гўша - оила нималигини би-лишларига муваффақ бўлишдир.

"Сос - Киндердорф Интернэшнл" халқаро жамиятини Ўзбекистонда болалар учун қишлоқлар яратиш ҳақидаги таклифи ҳукуматимиз томонидан яхши қабул қилиниб, қўллаб-қувватланди. "Соғлом авлод учун" халқаро хайрия жамғармаси, Республика хотин-қизлар қўмитаси ҳамда Тошкент шаҳар ҳокимлиги томонидан "СОС - Ўзбекистоннинг Болалар қишлоқлари" деб номланган лойиҳа тайёрланди.

Мана бу лойиҳани амалга ошириш учун биринчи қадамлар қўйилди. Пойтахтимизнинг Мирзо Улуғбек тумани Темур Малик кўчасида шунинг учун 5 гектар майдон ажратилди. Тез кунларда унинг пойдеворини бунёд этиш ишла-

ри бошлаб юборилади. Қурилиш ишларини эса шу йил охиригача поёнига етказиш кўзда тутилган. Маҳалланинг қурилиши ҳамда унинг келгусидаги фаолияти, у ерда яшовчи оилаларнинг таъминоти тўлалигича "СОС - Киндердорф Интернэшнл" халқаро жамияти маблағи ҳисобига бўлади. Яна шунинг ҳам айтиб ўтиш лозимки, бизнинг мамлакатимиз "Болалар маҳалласи" фаолият кўрсатадиган 128-давлат бўлади. Ана шундай маҳаллалар сони эса ҳаҳон бўйича 350 тани ташкил этади.

Марказий Осиё давлатларидан Қозоғистонда шундай маҳалла фаолият кўрсатаётган бўлиб, Қирғизистонда эса қурилиши давом этмоқда. "СОС - Ўзбекистоннинг Болалар қишлоқлари" ассоциацияси Халқ таълими, Соғлиқни сақлаш вазирликлари ва бошқа ташкилотлар билан ҳамкорликда "СОС - Болалар қишлоқлари" халқаро ассоциациясининг махсус программаси асосида оналар тестлардан ўтишади. Тест синовларидан муваффақиятли ўтган оналар биринчи болалар қишлоқлари ташкил этилган мамлакат - Австрияга уч ойлик ўқишга юборилади. Танлаб олинган аёллар у ерда худди шундай маҳалладаги оилаларда истикомат қилиб, уларнинг яшаш тарзи билан яқиндан танишади.

Бу оналарнинг биринчи марта бола тарби-

ялаётгани ҳисобга олиниб, аввалига уларга 1-2 та ўғил-қиз берилади, кейинчалик улар ўз имкониятларидан келиб чиқиб бир нечта, ҳатто 10 нафаргача болани тарбиялашлари мумкин.

Беш гектарга яқин майдонни эгаллаган бу мавзегга 12-14та икки қаватли коттежлар қурилиши мўлжалланган бўлиб, уларда алоҳида-алоҳида оилалар яшашилади. Бу хонадонларнинг меҳмонхона, болалар хонаси, ошхона ва айвонлари бўлади. Лойиҳада яна шу нарсалар ҳам кўзда тутилганки, бу маҳаллада болалар боғчаси, мактаб, поликлиника, касб марказлари ташкил этилади. Бундан ташқари ўсмир ёшларни мустақил ҳаётга тайёрловчи ўсмирлар маркази ташкил этиш мўлжалланмоқда. Агар болалар вояга етгач, ҳоҳдаса шу оилада яшайди ёки ўзи мустақил турмуш кечириши мумкин.

Бунёд бўладиган қишлоқларни бизда болалар маҳалласи деб аталади. Ҳамкорларида бу нарсалар кўндириш осон кечмади. Чунки уларнинг фикрича, "маҳалла" тор характерга эга. "Киндер" - бола, дорф" - қишлоқ дегани. Бизнинг фикримизча эса ўзбек маҳалласи ўз-ўзини бошқариш органи бўлиб, Ватан ичра ватан ҳисобланади.

Сўхбатдош Шарифа ИЛЁСОВА.

ЭМАССАН

ОИД ҲУҚУҚИЙ ТАЛАБЛАР

болаларни тарбиялаш ёки уларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишдан бўйин товлаганда, шу жумладан ота-она тарбия, даволаш, аҳолини ижтимоий ҳимоялаш муассасалари ва шунга ўхшаш бошқа муассасалардаги боласини олишдан бош тортганда, шунингдек ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган бошқа ҳолларда болаларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш васийлик ва ҳомийлик органлари зиммасига юклатилади.

173-модда. Васийлик ва ҳомийликнинг мақсади

Васийлик ва ҳомийлик ота-онасининг қарамоғидан маҳрум бўлган болаларга таъминот бериш, уларни тарбиялаш ва уларга таълим бериш, шунингдек бундай болаларнинг шахсий ҳамда мулкӣ ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш учун белгиланади.

174-модда. Васийлик ва ҳомийликни белгилловчи органлар

Васийлик ва ҳомийлик туман ёки шаҳар ҳокимининг қарори билан белгиланади.

Васийлик ва ҳомийлик васий ёки ҳомий тайинланишга муҳтож бўлган шахс яшаётган жойда, агар шахсининг муайян яшаш жойи бўлмаса, васий ёки ҳомий яшаётган жойда белгиланади.

175-модда. Васийлик ва ҳомийлик вазибаларини амалга ошириш

Васийлик ва ҳомийлик вазибаларини амалга ошириш ўн саккиз ёшга тўлмаган шахсларга нисбатан - халқ таълими бўлимларига суд томонидан муомалага лаёқатсиз ёки муомала лаёқати чекланган деб топилган шахсларга нисбатан - соғлиқни сақлаш бўлимларига, соғлиқнинг ёмонлиги сабабли ҳомий тайинланишига муҳтож муомалага лаёқатли шахсларга нисбатан - ижтимоий таъминот бўлимлари зиммасига юклатилади.

176-модда. Васийлик ва ҳомийлик белгиланадиган шахслар

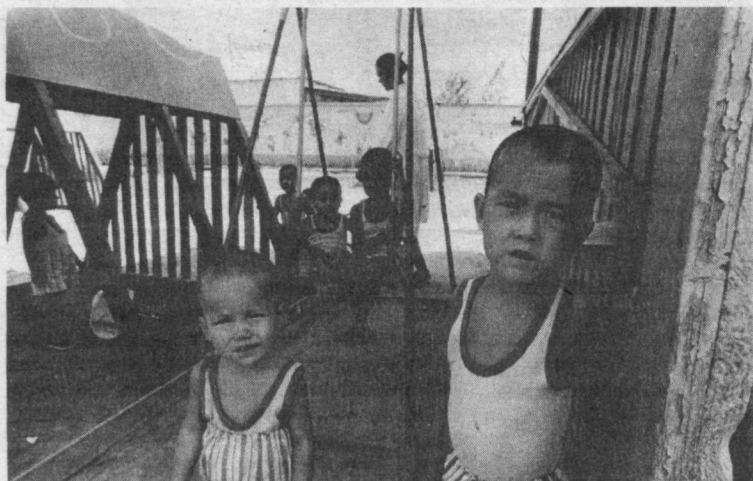
Васийлик ўн тўрт ёшга тўлмаган болаларга ва суд томонидан муомалага лаёқатсиз

деб топилган шахсларга нисбатан белгиланади.

Ҳомийлик ўн тўрт ёшдан ўн саккиз ёшгача бўлган вояга етмаганларга, шунингдек суд томонидан муомала лаёқати чекланган деб топилган шахсларга нисбатан белгиланади.

Соғлиқнинг ёмонлиги сабабли мураккаб равишда ўз ҳуқуқларини амалга ошира олмайдиган ва мажбуриятларини бажара олмайдиган вояга етган муомалага лаёқатли шахсларга нисбатан ҳомийлик шу шахсларнинг илтимосига биноан белгиланиши мумкин.

177-модда. Ота-онаси бўлган вояга етмаган болаларга васий ёки ҳомий тайинлаш

Боланинг ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилинмаган ота-онаси бўлиб, васийлик ва ҳомийлик органлари унинг ота-она тарбиясида қолиши бола манфаатларига жавоб бермаслигини, шунингдек боланинг ҳаёти ва соғлиғи учун бевосита хавф борлигини аниқласа, унга васий ёки ҳомий тайинланади.

181-модда. Васий ва ҳомийнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари

Васиялар ўз қарамоғидаги шахсларнинг қонуний вакиллари ҳисобланадилар ва улар номидан ҳамда уларнинг манфаатларини кўзлаб барча зарур битимларни тузадилар.

Ҳомийлар ўз қарамоғидаги

шахсларга улар ўз ҳуқуқларини амалга оширишида ва мажбуриятларини бажаришида кўмаклашадилар, шунингдек уларнинг ҳуқуқлари учинчи шахслар томонидан суистеъмол этилишидан ҳимоя қиладилар.

Васий ва ҳомий: турар жойи ўзгарганлиги ҳақида васийлик ва ҳомийлик органлари хабардор қилиш;

васийлиги ва ҳомийлигидаги болаларни тарбиялаш, уларнинг таъминоти, саломатлиги, жисмоний, руҳий, маънавий ва ахлоқий камолоти ҳақида ғамхўрлик қилиши ҳамда уларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиши;

ўз қарамоғидаги вояга етма-

бўлмасдан туриб, ўз қарамоғида сақлаб турган ҳар қандай шахслардан, шу жумладан боланинг яқин қариндошларидан суд тартибидан қайтариб беришни талаб қилишга ҳақлидирлар.

Васий ва ҳомий боланинг ўз ота-онаси ва бошқа яқин қариндошлари билан кўришиб туришига тўсқинлик қилишга ҳақли эмас, бундай кўришиш бола манфаатларига зид ҳоллар бундан мустаснодир.

Васий ёки ҳомий, агар ўз қарамоғидаги шахснинг муомалага лаёқатсиз ёки спиртли ичимликлар, гижҳандлик воситалари ёхуд психотроп моддаларни истеъмол қилиши натижасида муомала лаёқати асос бўлган ҳолатлар барҳам топса, уни муомалага лаёқатли деб топишни ва васийлик ёки ҳомийлик бекор қилинишини сўраб судга мурожаат этиши шарт.

Васийлик ва ҳомийлик вазибалари бепул бажарилари.

183-модда. Васийлик ва ҳомийликдаги шахсларнинг мол-мулкни бошқариш

Васийлик ва ҳомийликдаги шахсларнинг мол-мулкни бошқариш мол-мулк жойлашган ерда ўрнатилади.

Васийлик ва ҳомийликдаги шахсларнинг мол-мулкни бошқариш, уларга тегишли мол-мулкни бошқаларга ўтказиш, васийлик ва ҳомийликдаги шахсларга тегишли пул ва бошқа қимматли буюмларни сақлаш, мол-мулкни бошқариш ва сақлаш билан боғлиқ бўлган бошқа ҳаракатларни бажариш тартиби ва шартлари, шунингдек васийлик ва ҳомийликдаги шахсларнинг мол-мулкни бошқариш ва сақлаш бўйича васий ва ҳомийларнинг ҳисобот бериш тартиби қонун ҳужжатлари билан белгиланади.

Суднинг шахсни бедарак йўқолган деб топиш тўғрисидаги ёки уни вафот этган деб эълон қилиш ҳақидаги ёхуд мерос олиш тўғрисидаги ҳал қилув қарори бекор қилинганда мол-мулкни бошқариш бекор қилинади.

184-модда. Васийнинг васийлик ва ҳомийлик органларининг розилиги билан қилиши мумкин бўлган ҳаракатлари

Васий васийлик ва ҳомийлик органларининг розилиги билан: васийликдаги шахс номидан нотариал тартибда тасдиқланиши лозим бўлган битим (шартнома)лар тузишга;

васийликдаги шахсга қарашли бўлган мол-мулкни тақсимлаш, бир йилдан ортиқ муддатга гаровга қўйиш ёки ижарага беришга;

васийликдаги шахс номидан мерос ва (ёки) ҳадя олишдан воз кечишга;

васийликдаги шахсга қарашли турар жойни айирбошлашга;

васийликдаги шахсга тегишли ҳар қандай ҳуқуқдан воз кечишга ҳақлидир.

185-модда. Васий ва ҳомий томонидан қилиниши мумкин бўлмаган ҳаракатлар

Васий ва ҳомий, уларнинг эри (хотини) ва яқин қариндошлари васийлик ва ҳомийликдаги шахс билан битимлар тузишга, шунингдек васийликдаги ёки ҳомийликдаги шахс билан васий ёки ҳомийнинг эри (хотини) ва яқин қариндошлари ўртасидаги суд ишларини юритишда васийлик ва ҳомийликдаги шахснинг вакили бўлишга ҳақли эмас.

Васийликдаги шахс номидан ҳадя шартномаси тузишга йўл қўйилмайди.

186-модда. Васийлик ва ҳомийликдаги шахсга нафақа тайинлаш

Васий ва ҳомий ўз васийлиги ёки ҳомийлигидаги шахсга таъминот беришга мажбур эмас.

Васий ва ҳомийнинг ўз васийлиги ёки ҳомийлигидаги шахснинг таъминоти учун қилган ҳаражатлари қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда мажбурий ҳисобидан қопланади, бу маблағ етарли бўлмаган тақдирда эса, унинг таъминоти учун васийлик ва ҳомийлик органлари нафақа тайинлайди.

РОССИЯ:

СОВУТКИЧ ИЧИДАГИ БОЛА

Диёримизда 1998 йилни Оила йили деб эълон қилинган. Бизнинг халқимиз фарзандларни севадиган, эъозлайдиган халқ. Айниқса, байрамларда кўчаю хиёбонларда сайр қилиб юрган оилаларга қарасангиз кўзингиз қувнаб, дилингиз яйраб кетади. Болакайларнинг юзларидан ёғилиб турган нур, кўзларидаги севинч ва эгниларидаги янги-янги кўйлақлар одамнинг руҳини кўтаради. Фарзандларини тонгда мактабга кузатаётган оналар, яна мактабдан аъло баҳолар билан қайтишини кутаётган бувию моллар шундай бахтиёр халқни ташкил қиладилар. Ўзбекда бешиги йўқ хонадони бўлмаса керак. У ҳам майли, биргина бешикда қанча-қанчалаб болани катта қиладилар, вояга етказдилар. Меҳр нурларидан сингдириб, эъозлаб улғайтирадилар. “Қуш уясида кўрганини қиладилар” деганларидек, фарзандлар ҳам ўз ота-оналарини меҳр-ла ҳурматлаб, иззат қиладилар.

...Яқинда бир воқеани эшитиб, титраб

кетдим. Бу қандай воқеа дейсизми? Йўқ, йўқ, адашдингиз? У жуда узоқда, бизга бегона бир юртда содир бўлибди.

Сиз ҳам ўқиб кўрингда, хулоса чиқаринг. “Қасалхонада қолай, уйга кетгим келмаяпти, уйимиз ёмон, ойим-дадам мени роса уришади. Совуткичга қамаб қўйишади”, - дейди беш яшарлик Коля. Бу гапларни ҳам касалхонанинг реанимация бўлимида бир неча кун ҳушсиз ётиб, кейин ўзига келганда гапирди. Сўнгра дарҳол овқат егиси келатганини айтди. Врачлар болани ўлим чангалидан қайтариб олдилар. Коля ўз тенгқурларидан жуда фарқ қиларди. Унинг вазни 46 фоизга кам бўлиб, 9 килою 300 граммни ташкил қиларди.

Колянинг дадаси Андрей Бутнинг юраги оз-моз ачишиб “Тез ёрдам”ни чақирибди. Бўлмаса, ўғли аллақачон ўлган бўларди.

Ойиси Ольга Баскакова йигирма беш ёшли жувон бўлиб, унинг тўртта боласи бор. Ва бир вақтнинг ўзиде ёлғиз она ҳисобла-

нардилар. У ҳунар-техника билим юртини тамомлагач, фабрикага ишга киради. Унга ётоқхонадан бир хонали жой беришади. Биринчи фарзанди Витя 1989 йилда туғилган. Отаси номаълум. Кейин Ольга ногирон Андрей Бут билан танишиб қолади. Улар 6 йил бирга яшаб, 3 фарзандли бўлишади: Коля туғилади. 6 йил давомида ё Ольга ё Андрей уйга маош олиб келмайди.

Уйлари жуда ҳам ифлос, курт-кумурсқалар, турли ҳашаротлар болаларининг устиларига ҳам ўрмалашиб юради. Болалар шу даражада дармонсиз эдиларки, улар 4-қаватдан пастга ўзлари туша олмасдилар.

Тиббий текширув Ольга Баскакова ва Андрей Бутнинг ақли заифлигини тасдиқлади.

Жаҳд, кутуриш борасида ойисига етадигани йўқ эди. У болаларига умуман овқат бермасди, берса ҳам пўчоғини, қолдигини берарди. Агар сал гапига кирмаса борми, болаларни “Север-6” совуткичига қамаб қўярди. Кўпроқ Коляни. Чунки у доим қорни очлигидан йиглар, овқат сўраб эди. Ольга ферма, мева-сабзавот омборидан қолган-қутган картошка, сабзи, лавлаги олиб келиб,

қайнатиб эри билан баҳам кўрар, ортганини болаларга берарди. Агар болалар яна бирор нарса сўрашса, этик, ботинка, това ёки чойгум билан ура кетарди. Ундан ташқари, Коляни йиглатиб 4-қаватнинг ойнасидан ташқарисига жазо тариқасида қўйиб қўярди. Сал қимирласа, тамом - пастга йигилади. Лекин Коля совуткичдан кўра шунга ҳам рози бўларди. Чунки совуткичнинг эшигини ёпиб, яна стул ҳам суяб қўярди. У берк совуткич ичида икки-уч соат йиғлаб ўтирарди.

Олянинг қўшнилари бир неча маротаба лаб болаларининг ёнини олишди, эр-хотинини тергашди. Болаларга нон беришди. Лекин Ольга уларга умуман кулоқ солмасди. Коля докторга бир марта гўшт пиширганларини гапириб берди. Ўшанда ҳам гўшт ейман деб роса калтак еган. Дадаси ҳам хассаси билан кўп маротаба урган. Хуллас ваҳшийлик.

Суд уларни жазолади. Иккаласини ҳам 3 йилдан озодликдан маҳрум қилиб, ота-оналик ҳуқуқини бекор қилди. Болаларни болалар уйига топширдилар.

Русчадан М.ПИРМАТОВА таржумаси.

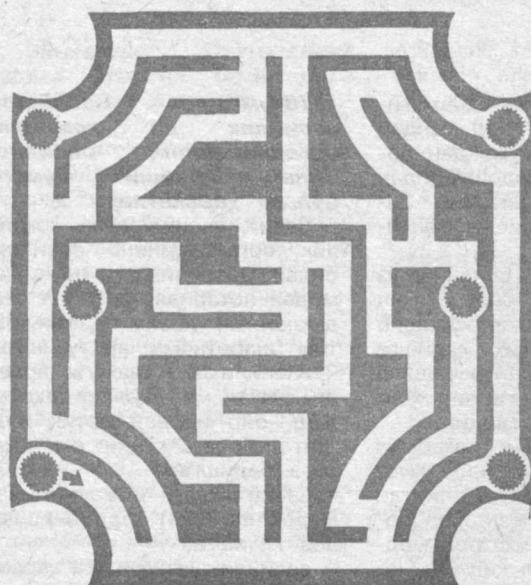

ЎЙИН МАЙДОНЧАСИ

Аралаш карточкалар

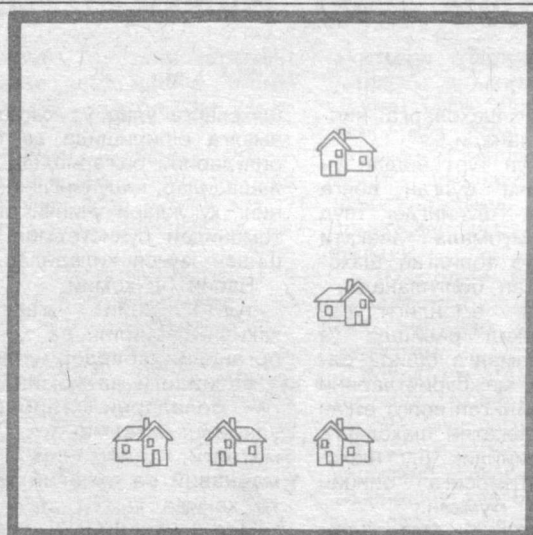
Ҳар бир қаторда бирдан еттигача сонлар жойлаштирилган. Ҳар иккала қатордаги сонлар қўшилмаси йигирма саккизга тенг. Энди, юқоридаги қатордан учта сонни олиб, пастга шундай жойлаштингки, ҳар бир қатордаги сонлар қўшилмаси аввалгидан икки баравар кам бўлсин.

1	5	3	4	7	6	2
4	6	1	7	3	2	5

Ҳиндулар лабиринти

Барча олтита куёш тасвирини лабиринт бўйлаб ўтиб, бир чизик билан бирлаштинг. Саёҳат пастки бурчақдаги, стрелка билан кўрсатиб қўйилган куёшдан бошлаб, юқоридаги ўнг томонда жойлашган куёшда тугайди. Бир йўлакдан икки марта ўтиш мумкин эмас.

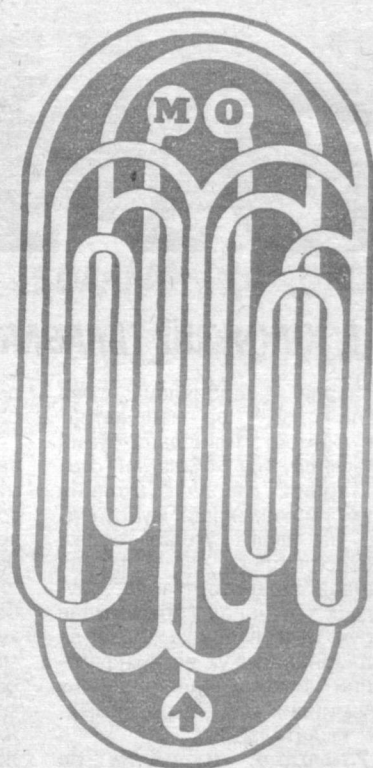

Бошқотирма васият

Фермер ўзига тегишли 400 акр ер ва бешта уйни бешта ўғлига васият қилиб қолдирди. Васият бўйича ер қуйдагича тақсимланган:

- Катта ўғилга - 200 акр;
- ўртанчасига - 100 акр;
- учинчи ўғилга - 50 акр;
- кенжатай эгизакларга - 25 акрдан.

Бунда барча бўлинган ерлар бир хил шаклда бўлиб, уларнинг ҳар бирида уй туриши керак. Ўғиллар ота васиятини бажара олишганми?

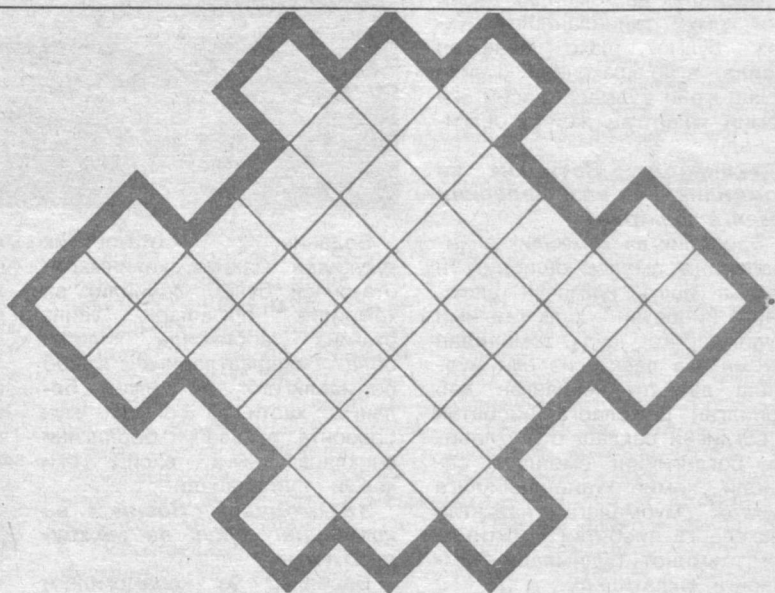

Ўқ-ёйнинг узун йўли

Ушбу лабиринтнинг иккита чиқиш жойи бор: бирида сизни омад ("О"), иккинчисида мағлубият ("М") қутмоқда. Ўқ-ёйни лабиринт бўйлаб шундай қўйиб юборингки, у омадга бориб етсин. Шунинг эсдан чиқармангки, ўқ-ёй ўз йўналишида мустақил ҳолда ҳаракат йўналишини ўзгартирмайди, шу боис, йўлдаги паст-баландликларни хатламай, бирданига тепага кўтарилолмайди.

Қолдиқсиз бўламиз

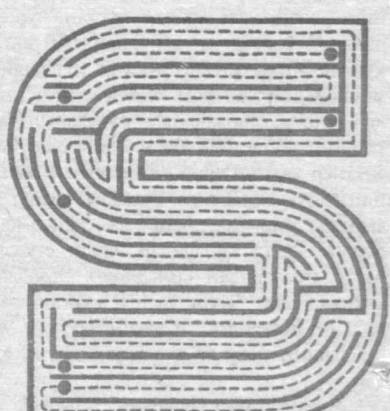
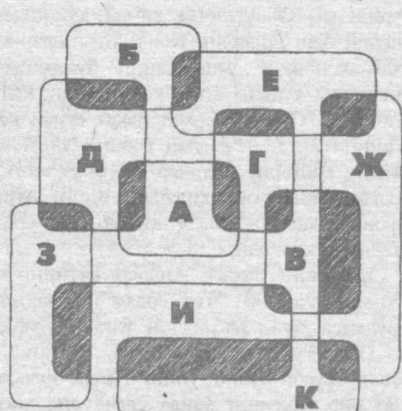
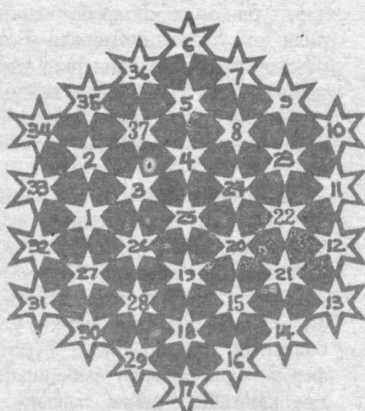
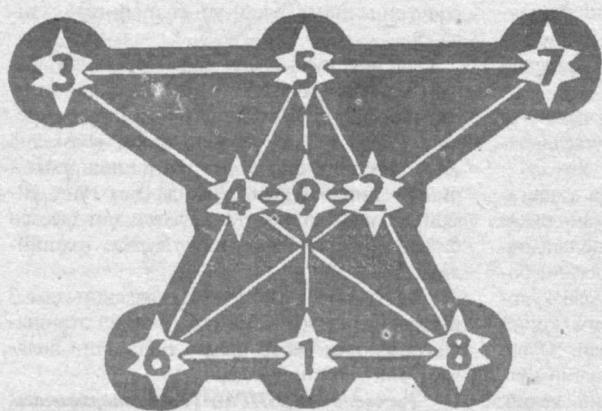
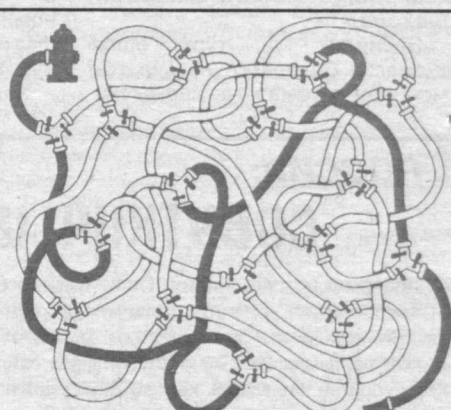
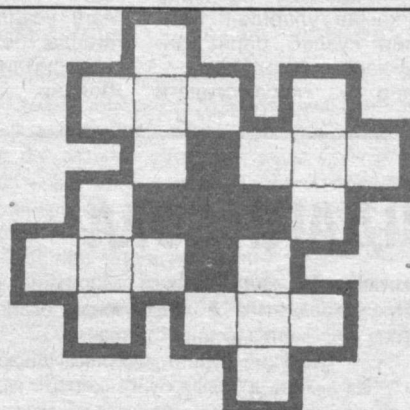
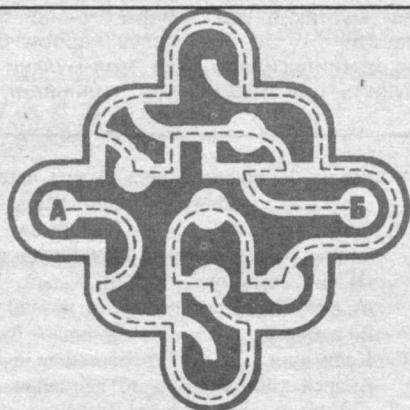
Ушбу бошқотирманинг иккита турли, аммо бир-бирига яқин ечими бор. Ҳар иккала ҳолатда ҳам сиз учта турли квадратни штрихлаб, қолган ўттиз икки квадратни бир хил шаклдаги ва ўлчамдаги тўрт қисмга бўлиш керак бўлади.

Йўл кўрсатувчи стрелкалар

Ушбу лабиринтда стрелка кўрсатиб турган томонгагина юришингиз мумкин. Йўл бўлинган ҳар бир жойда жарима очколари орттириб оласиз. Саёҳатингизни пастки майдондан бошлаб, қолган бешта майдон томон ҳаракат қилинг. Бунда иложи борица камроқ жарима очколари олишга ўрининг.

48-49 сонларнинг
«ЎЙИН МАЙДОНЧАСИ»
саҳифасида эълон
қилинган
бошқотирмалар
жавоби

ЖОНИВОРЛАР ~ ЖОНИ БОРЛАР

Саратон. Жонзод борки, айни туш чоғида, албатта, узини соя-салқин жойларга уради. Эндигина уйга кириб, бир мазза қилиб ухламоқчи булгандим. Ташқарида қушларнинг одатдагидан бошқача «важур — вужур»и қулогимга кира бошлади. Беихтиёр шошиб ҳовлига чиқдим. Олақанотлар (майналар) экан. Пешайвон буготига уя қуриб, бола очишганди. Бетиним уялари сари яқин боришади-ю, яна ортга қайтишиб баттар чугурлашади. Синчиклаб қарасам,

каттагина чипор илон харига уралиб, инга яқинлашаётган экан. Аввалига мен ҳам таёқ топиб, илонни урмоқчи булдим. Биронтасини чақирай десам, аксига олиб ёлғиз узиман. Бир қарорга келгунимча гаройиб жанг

бошланиб кетди.

Олақанотлар галмагалдан узоқдан ута тезлик билан учиб келиб, тумшугини илон бошига ўқдек уриб, ортга қайта бошладилар. Бу ҳол чамаси 20—30 марта так-

рорланди. Бир пайт ўқлоқдек илон гарангсиб, ерга «шалоп»лаб тушди. Голиб булаётган қушлар кучига — куч қўшилиб, жангни яна давом эттиришди. Охир и илон қизил қонига буялганича ҳолсиз чўзилиб қолди. Қушлар мамнун «чағ-чағ»лашиб уялари томон парвоз қилишди. Ҳозиргина оғизларини очиб, «дағ-дағ» титраб турган полапонларини қанотлари остига олиб, меҳр билан эркалата бошладилар.

Ҳа, олақанотларнинг талбиркорлигу жасорати мени лол этди. Янада меҳрим ортиб, уларни жуда ҳам яхши қўриб қолдим. Шунда баъзи таниш инсонларнинг лоқайдлигу ўқувсизлигини эслаб, қушлардан ҳам уртак олса арзийди, деган фикр хаёлимдан ўтди.

Вали АХМАДЖОН,
Богдоддаги иқтисодиёт
лицейи ўқитувчиси.

БҮРИ ИИЛАДИ

Дам олиш кунларининг бирида тоғлик бир мерган урмон сайрига таклиф қилиб қолди. Купдан буён арчазорларимизнинг гузаллигини соғиниб юрганлигимдан рози бўлиб, унга эргашдим. Мана, чўққилари оппоқ туман билан ўпишиб турган Етимтоғ пойида сукут сақлаб ётган кенг ва осойишта арчазор бағридамыз.

Жимлик ҳукмрон. Гуё табиат ҳозир бир ходиса бўлишини нафас чиқармай кутиб тургандек. Арчалар билан қопланган жилгага кирган еримизда ҳамроҳим: «Йе, ановини қаранг», деди кутилмаганда ҳовлиқиб. Зудлик билан узимизни панага олдик. Не қўз билан қўрайликки, жилга бошидаги икки арча орасида баҳайбат бурунинг хумдек боши қўриниб турибди. У ёқ-бу ёққа аланг-жалаң қараёт-

ган бури бирпасдан сўнг секин-секин биз томон салобат билан эниб кела бошлади.

Ҳар эҳтимолга қарши милтиқ олган ҳамроҳим қуролнинг нилини уша ёққа тўғрилади. Гоҳ тўхтаб, гоҳ узун тилини чиқариб келаётган бури биз томон уч юз метрлар келган ерида шартта тўхтаб олдинги ва кейинги оёқлари билан ер тирнади. Сўнг ётиб, у ёқ-бу ёққа ағнади. Жойидан туриб баданини силкиди. Оёқларини ёзиб, узоқ керишди. Шу пайт жилганинг чап томонидаги қалин арчалар орасидан бир тулки қуённи кўндаланг тишлаганича, шиддат билан эниб келса буладими? Буни қўриб қолган бури бир тўхтаб, орқага бурилган тулкини қува кетди. Жонивор биз турган ердан анча ўтиб, тулкига ётиб олди. У

оғзидаги қуённи ташлаб, бурунинг оёқлари остида ётиб олди-да, тўрт оёғини ҳам осмонга кўтариб, бури қаршисида қўрқаниданми, ҳийла ишлатганиданми, ер тўзғитиб эркаланди. Бури унга парво ҳам қилмай, қуён қаршисида умрови билан ётиб олди-да, қуённи олдинги оёқлари орасига олиб, гажий бошлади.

Пайтдан фойдаланган тулки тура солиб, орқасига қарамай қочиб қолди. Бирпасда қуённи ютиб булган бури жойидан вазмин туриб, орқасига қаради, оғзини очди, яланди ва биз томон хотиржамлик билан кела бошлади. Шунда ҳамроҳим яқин келиб қолган бурига қарата ўқ узди. Бури бир йиқилиб, уридан турди-да, биқинини тишлаб, бор кучи билан югурганича жилгадан ўтиб кет-

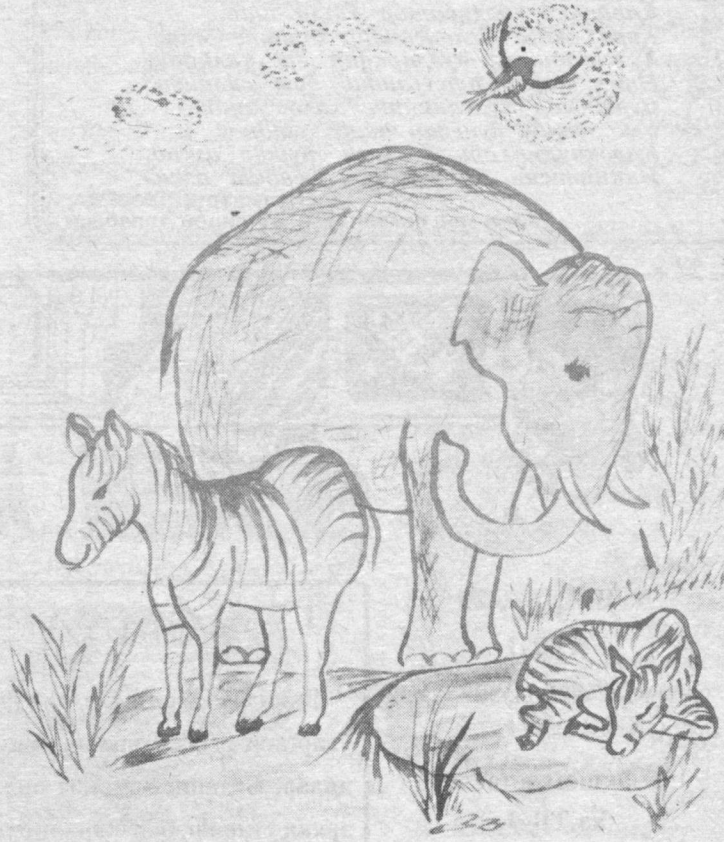
ҚОРА МУШУК ФАЛОКАТ БЕЛГИСИМИ?

Бизда шундай гап бор: Йўлингни тўсиб қора мушук ўтдим, ишинг ўнгидан келмайди.

Қайси кунлигини билмайману, менимча имтиҳон топшириш учун мактабга кетаётган эдим. Тўсатдан йўлимни қора мушук кесиб ўтди. Юрагим орқасига тортиб кетди. Имтиҳондан ўтолмасам керак, — деб ўйладим...

Мен имтиҳонларни аълога топшириб хурсанд бўлиб, қайтаётсам йўлда яна бир мушукка қўзим тушди. Шунда имтиҳондан олдин йўлимни қора мушук тўсганини эсладим. Ва шундай фикрга келдим: Инсон ўз ишига пухта бўлса, шу ишни қилиш учун ўзидагини хоҳиш сезса, ҳеч қандай оқ мушук ҳам, қора мушук ҳам унинг ишини ўнгидан келмаслигига сабаб бўлолмайди.

Феруза ЖҲРАЕВА,
Бухоро шаҳридаги 35-мактабнинг ўқувчиси

ди.

Биз ҳам урнимиздан қўзғалиб, бури қолдириб кетган қонли из ортидан тушдик. Кечгача из қўвиб, унинг изи бир камарга кириб кетганлигини қўрдик.

Бурилар билан қўп марта-лаб юзма-юз келиб, ғалаба қилган мерган ҳамроҳим менга юзланиб: «Укам, энди эҳтиёт билан иш қўрамиз. Биламан, бури камар остида. Агар у тирек бўлса, бизни қўриши билан даҳшатли ташланади. Шунинг учун ҳам уни камарнинг қайси бурчагида ётганлигини ҳушёрлик билан кузатишимиз керак», деди-да, камар пастини қўришаб турган қўрли ҳарсанг тошлар орасидан мўра-лаб из кирган томонга бошлади.

Бир вақт овчи мен томон ўгирилиб, қўли билан «бу ёққа келинг», ишорасини қилди. Ниҳоятда эҳтиёткорлик билан ёнига бордим ва тошлар орасидан камарга қарадим. Камарнинг турида мерган отган бури тўрт оёғини ҳам узатиб қўзлари очқилигича ўлиб ётарди. Мурданинг қаршисида — боши олдида эса икки олдин-

ги оёқлари устига бошини қўйиб унга термилиб ётган иккинчи бурунинг қўзларидан милтиллаб ёш оқиб турарди. Бесаранжом бури уридан турди. Жуфтининг тушмугига тумшугини ишқади. Кейин биқин томонга бир оёғини босиб, иккинчи оёғини кўтариб турганича, қони қотиб қолган жойини ҳидлаб, ўв тортиб, юборди. Шу дам икки қўздан яна жовдираб ёш оқди.

Ҳамроҳим отишга ҳозирлаб қўйган милтигини унга ўнғайлади. Шу дақиқада ҳамон йиғлаётган бури манглайини ўзи билмаган ҳолда милтиққа тўғрилади. Мерган милтигини пақта туширди. Менга ўтирилди. «Отмаймиз, кетамиз», дея шипшиди. Орқага қайтдик.

Озгина юрганимиздан сўнг арслон бурунинг чўзиб-чўзиб увиллаган, мўгли овози эшитилди. Гуё у: «Эй, инсон, мен ҳам сенинг бир бўлагингман-ку, жуфгимдан ажратиб не муродга етдинг? Яна нималар қилмоқчисан?» деяётгандек эди.

Исмат Норбоев,
Сурхондарё вилояти,
Бойсун тумани.

САДОКАШИЛИ ДУСИ

Солда оқиб келар эди икки киши,
Емонликдан иборатдир қилар иши.
Қайралгандир ҳам пичоғи ўткир тиши,
Бир-бирига лофлар айтиб кулишади,
Оймома ҳам бу тун роса тўлишади.
Ишимизнинг ўнгин бергин худо дейди,
Бу тун қайси бечоранинг бошин ейди.
Қайси дарахт илдизига болта урар,
Бу разиллар қай бир уйда макон қураар.
Қайси аёл оқ бўйига занжир солар,
Беғуноҳнинг бу хоинлар жонин олар.
Ҳазин оқиб шовуллайди азим дарё,
Разиллардан қўтилади қачон дунё.
Сол ҳам етиб келди охир манзилига,
Бир кулди иккинчисин хазилига.
Сўнгра пичоқ қуролларни шайладилар,
Солни дарахт танасига бойладилар.
Йўл солишди ухлаб ётган қишлоқ томон,
Кўкда тўлин ой нуруни сочар ҳамон.
Ярим тунда бир эшикни қоқишади
Бу тун шу уй шаробидан топишади.
Ичкарида хирилайди бўрибосар
Уй эгаси кўзин ишқаб қулоқ осар.
Билишдики уйда бордир зўр қўриқчи,
Икковлашиб ўйладилар бир йўриқни.
Уйлаб — ўйлаб талмовсираб бош қашлашди.
Сўнгра итга заҳарланган гўшт ташлашди.
Бўрибосар ўйламайин гўштни ютди,
Заҳар унинг томоғидан хиппа тутди.
Босқинчилар эшик бузиб уйга чопди,
Бўрибосар сўнги куч-да бирин қопди.
Унинг харом томоғидан ёрди шартта,
Кўкка қараб ирилади сўнги марта.
Шу пайт чиқди қуролланган уй эгаси,
Босқинчининг яралади чап елкасин.
Дарҳол унинг қўлларига кишан солди,
Бу дунёда энди якка ўзи қолди.
Қарасаки, бежавотир ётар ити,
Қора қонга белангандир итнинг эти.
Хўжайиннинг кўзларидан ёш қалқиди,
Итга қараб афсусланиб бош силқиди.
Бўрибосар хўжайиннинг халос этди,
Ўзи эса бу дунёдан абад кетди.
Қароқчининг бири қўлга тушди ажаб,
Иккинчисин олиб кетди бевақт ажал.
Нулуфар ЭРГАШЕВА,
Сирғали туманидаги 27-лицей талабаси

Болалар, сизга гўзал кўрсатувлар тортиқ қилган Турсунбой Йўлдошев (чапдан биринчи) чин маънода болажон инсон эди. Самимияти, соддалиги, билимдону камтарлиги билан ҳамкасблари қалбида ҳаммаслак дўст, фидойи ижодкор бўлиб муҳрланганди. Келгуси со-нларимизда Турсунбой Йўлдошев ҳақида ўқий-сиз.

«Ойнаи Жаҳон» — болаларга

ДУШАНБА, 29

Ўз.ТВ-1

9.30 «Омад юлдузи». Телеу-йин.

20.10 Оқшом эртаклари.

Ўз.ТВ-2

18.15 «Ёрилтош». Мульт-туплам.

Ўз.ТВ-3

20.40 «Телеанкета».

21.40 «Заҳарли тикан I». Бадий фильм.

Ўз.ТВ-4

18.45 «Мульттомоша».

СЕШАНБА, 30

Ўз.ТВ-1

12.20 «Кичик боланинг катта ташвиши». Бадий фильм.

18.10 «Алдар кўса». Мультфильм.

20.10 Оқшом эртаклари.

Ўз.ТВ-2

18.15 «Ёрилтош». Мульт-туплам.

18.25 Ёввойи ҳайвонот олами.

Ўз.ТВ-4

18.40 «Мульттомоша».

ЧОРШАНБА, 1

Ўз.ТВ-1

9.00 Алпомиш авлодла-ри. Спорт дастури

«ОМАД ЮЛДУЗИ»НИНГ ЁҒДУСИ

Яқинда «Омад юлдузи» кўрсатувини кўриб ўтирганимизда бувижоним кўзларига ёш ол-дилар. Бизнинг замонда оила бўлиб бундай эркин ўтириш, бир-бирини тушуниб, дилида-гини тушунтириш қаёқда эди, дедилар! Ота-бола, она-қизларнинг бир жону бир тан бўлиб саволларга жавоб бериши, оила обрўси учун курашиши қандай яхши! Бобонг мен билан етаклашиб ҳатто бирор кино, театрга ҳам бормай ўтиб кетди. Аҳмад тоғанг эса... икки боласини тирик етим қилиб бошқа ҳовли жой

қилиб кетди! Зора Аҳмад тоғанг ҳам кўраёт-ган бўлса шу кўрсатувни! Ўкинса зора... Унинг ҳам икки ўғли билимдон эди. Энди ота меҳридан нари бўлиб, билмадим қандай болалар бўлиб ўсишяптикин?...

Биз «Омад юлдузи» кўрсатувини орзиқиб кутамиз. Омад юлдузининг ёғдуси оилалар мус-таҳкамлигига, болалар билимдонлигига хиз-мат қилади. Порлайвер, «Омад юлдузи!».

Нигора Косон туманидаги 50-ўрта мактаб ўқувчиси

12.00 «Ялқов». Мульт-фильм.

18.10 «Умид учқунлари».

20.10 Оқшом эртаклари.

Ўз.ТВ-2

18.15 «Жаҳон халқлари эр-таклари».

Ўз.ТВ-3

16.40 «Эртақнамо чоршан-ба». Кино кўрсатув.

Ўз.ТВ-4

18.10 «Мульттомоша».

ПАЙШАНБА, 2

Ўз.ТВ-1

9.00 «Она тилим жон-у» дилим».

18.10 «Қўнғироқча».

20.10 Оқшом эртаклари.

Ўз.ТВ-2

18.10 «Аралаш ва қуралаш».

18.35 «Катта танаффус».

Телеу-йин.

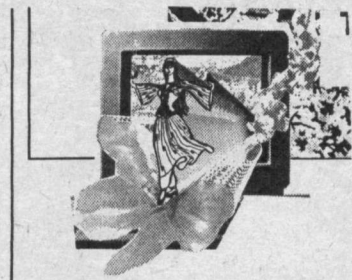
Ўз.ТВ-4

18.00 «Мульттомоша».

ЖУМА, 3

Ўз.ТВ-1

13.40 «Шоирлар болалар-га».

18.10 «Ҳикматлар хазина-си».

20.10 Оқшом эртаклари.

Ўз.ТВ-2

18.15 «Мульттомоша».

18.25 «Уйна, болажон, уйна».

22.30 Саргузашт филь-млар экрани. «Геракл саргу-заштлари».

Ўз.ТВ-3

17.00 «Бинафша».

Ўз.ТВ-4

18.00 «Мульттомоша».

ШАНБА, 4

Ўз.ТВ-1

11.40 «Қизиқарли учрашув-лар».

14.10 «Катта танаффус».

Телеу-йин.

18.00 «Санъат гунчала-ри».

19.40 Оқшом эртаклари.

Ўз.ТВ-2

18.00 «Боланинг тили».

12.00 «Болалар экрани».

17.40 «Ёрилтош».

Ўз.ТВ-4

18.00 «Мульттомоша».

ЯКШАНБА, 5

Ўз.ТВ-1

8.20 «Болалар учун кино дастур».

12.00 «Қувноқ стартлар». Телемусобақа.

13.20 «Нурли келажак».

18.00 «Фламинго».

Ўз.ТВ-2

8.00 «Уйна, болажон, уйна».

8.20 «Қалдирғоч». Қисқа метражли телевизион ба-дий фильм.

9.10. Саргузашт филь-млар экрани. «Геракл саргу-заштлари».

11.20 «Болалар экрани».

16.40 «Мульттипанорама».

18.10 «Буш утирма».

18.30 «Синфдош».

Ўз.ТВ-4

9.40 «Эртақларнинг сеҳр-ли олами».

18.40 «Мульттомоша».

Нон ширин. Бир ҳовуч дон топилса, онам ёлғирчоқда тортиб, тоштобада патир пиширарди. Қуядиган нараса бўлмаса-да, унгиб кетган урмак дастурхон номига бўлсаям ёзиларди. Патир беш булакка булинарди. Каттароқ булагига Аҳмад акамга (чунки у колхозда ишларди), ундан кичикроқ булагига Мейли акамга тегарди. Қолган қисмини онам, мен, укам ва узларига тенг қилиб булардилар. Ҳар ким узига тегишли бурдани уз олдиға қуйиб ерди.

Баъзан хуфтонда, баъзан ярим тунда Аҳмад акам ғалла урилатган узоқ қирлардан пойи-пиёда уйга келарди. Терган бошоғини (биз мошоқ дердик) бир чеккаға тукиб қуйиб, ухлаб ётган укалари ёнига базур утирган ҳолда чарчоқдан қақшаб кетган оёқларини уқалашга тушарди. Онам акамнинг ҳорғин юзига қараб, сунгра тиззаларига таянган ҳолда базур туриб, аввал оқшом узиб қуйилган узумни олдига келтириб қуярдилар. Бошқа нараса бўлмасди. Хуллас, ёзда мева-чева, қишда туршак сақлашга қуйилган чирик узум, ёзда бошоқ териби, ёвгон атала билан кун кечиардик.

Эсимда, бир куни қишлоқ этагида отлар билан дон янчилаётган хирмонга бориб қолдим. Бугдойи уриб олинган ангара бошоқ излаб изгиган оёқ остида тап-тақир бўлиб ётарди. Ҳеч бўлмаса бир дастагина топарман, деган ниятда узоқ изгидим. Йўқ! Хирмонда эса ҳаёт қайнайди:

Ҳайда-ҳайда, ҳайда-ё,
Сомони сенга фойда-ё...

Хирмон айланиб, от тезакларидан турвамни тикиб-тикиб тулдириб олдим. Турвани кутариб уйга келдим. Ҳеч ким йўқ. Онам укамни кутариб қайси бир қариндошникига кетган бўлса керак. Мен турвадан тезакни тақир жойга тукиб, уларни эзгилашга тушдим. Тезак ичи жиққа дон эди. Бугдой донларини ажратиб олиб, энди совуришга тушганимда, укамни кутариб онам келиб қолдилар. Нима қилаётганимни тушуниб, онам мени бағрига босдилар-да, йиғлаб юбордилар. Онамнинг мунгли аҳволига чидаб туролмай, мен ҳам йиғладим. Гарчи ҳеч нарасага ақли етмаса-да, бизнинг йиғлашимиздан уксиниб, укам ҳам йиғлади. Хуллас, уша йиллари онамизнинг кўзёшларига қуниқиб кетгандик. Жун титиб, урчуқ йигирар эканлар, узларича нималарнидир хиргойи қилиб, аччиқ-аччиқ йиғлардилар. Энди билсам, онагинам қонга тулиб кетган юрак дардларини урчуққа айтар эканлар.

Онам мен тезакдан ажратиб олган икки-уч кило бугдой донини ҳовлимиз этагидан оқадиган ариқ бўйига обориб, ғалвирда узоқ ювдилар, сунг офтобга ёйиб қури-тиб, қуғирмоч қовурдилар.

Яшаш тобора оғирлаша бошлади. Пошхурт қишлоғида кучада очликдан тиришиб қолган болаларни қуриш одатий ҳол эди. Онам Мейли акам билан мени 1944 йилда детдомга беришга мажбур булдилар.

1949 йилнинг декабрь ойи бўлса керак. Мейли акам мени Шурчидаги детдомдан қидириб топиб, Деновга юборди. Булар тирикчилик вадидан Деновга, тоғамнинг ёнига келишган экан.

риб, минг машаққат билан нон сотардик. Бироз сармоя қилиб олгач, укам икковимиз ҳафтада бир Душанбега қатнаб, қанд, шакар топиб келтирадиган булдик. Онам яхшигина ширапаз эдилар. Биз келтирган қанд ва шакардан парварда пиширардилар. Биз булса бозорга чиқариб сотардик.

1955 йилда Аҳмад акам қамоқ муддати тугаб, уйга қайтиб келди. Онам бир аҳволда, бизлар юпун. Укам тирикчилик вадидан уқилишимиз йиғиштириб қўйганди.

Акам ишлай бошлагач, аҳволимиз бироз енгилашди. Туйиб нон ейдиган булиб қолдик. Хуллас, уруш ва урушдан кейинги қаҳатчи-

чи?» деб сурарсиз. Мен онамни тез-тез эслаб тураман. Исмлари Гуландом эди. Жисмлари ҳам исмларига монанд гузал ва оқила аёл эдилар онагинам. Онамни эслаганда ҳозир гоҳ етти ёшда, гоҳ ун ёшда, гоҳ ун беш — йигирма ёшда ҳис этаман ўзимни. Охири марта йигирма уч ёшимда кўриб қолганман у кишини. Онамни эслаб туриш менга олам-олам ҳузур бағишлайди. Шундай пайтда гудаклигим, болалигим, навқирон йигитлигимга қайтаман, яшариб-яшариб кетгандай бўламан:

Шўх болалигим,
Қалби олов, ўқ болалигим.

«ОНАНГИЗНИ ЭСЛАЙСИЗМИ?»

1952 йилда Аҳмад акам уч йилга қамалди. Гуноҳи Москва-Душанбе тезюрар поездди проводникларидан у-бу нарсалар олиб сотиши эди. У вақтларда савдогарчилик қилиш шўролар ҳукумати томонидан таъқиқланган бўлиб, бу иш билан шўғулланиш жиноят ҳисобланарди.

Биз боқувчисиз қолдик. Уруш аллақачон тугаган бўлса-да, ҳали асорати кетмаган эди. Очарчилик, йўқчилик ҳамон давом этарди. Онам касалманд бўлиб қолганига қарамай, нон ёпар, укам икковимиз миршабларга чап бе-

лик онамни ҳолдан тойдирди. Касални жарроҳлик йўли билан тузатса буларди. Бироқ, онам ифбат масаласида собит туриб, эркак жарроҳ пичоғи тагига ётгилари келмади...

Мен ўз тенгдошларимдан шу дамларда «онангизни эслайсизми?», деб сўрагим келади. Агар шундай бўлса, уни қандай эслайсиз? Ҳозирги камолот ёшидаги комил туйғулар биланми ёки онангиз ҳаётлик давридаги болалик туйғулари биланми?

Балки сиз мендан «ўзинг-

Гоҳ оч, гоҳи тўқ болалигим,
Яна сени эсладим, мана —
Хотирамда қилдинг

тантанана.

Сен бор эдинг, онам бор эди,
Хаёлларим эса паришон.
Менга онам меҳри ёр эди,
Меҳрим жўшиб дердим:

«Онажон!»

Кўряпсанми, завқинг
суриб ман,

Хивич отда елиб юрибман.
Бир боғ ўтни териб

қўйгандим,

Бир пастқамда тезак
уйгандим.

Эсдан чиқиб қолибди бари,
Мен учибман елдек сарсари.

Болаликка сафар

Билакларим талпиниб
кетган,

Бурвакларим шилиниб
кетган

Бир алпозда етдим
ҳовлига,

Дош беролмай юрак
ҳоврига.

Сув қайнатиб ўтирар
онам,

Мис баркашда бир
ҳовуч ёрма.

— Ялпиз териб келдингми,
болам.

Ҳаялладинг, ҳўш, энди
ҳорма?!

Юзларида майин
табассум,

Кўзларида меҳр ёлқини.

Кўзларидан узолмай кўзим,

Сўзларида ялпиз талқини.

Чўғ вужудим титрар
тинимсиз,

Пешонамда
йилтирайди тер.

«Унутибман онажон,
эссиз...»

«— Майли болам, хафа
бўлма», — дер. —

Бирга-бирга чиқайлик,
майли,

Бирга ялпиз терайлик,
майли.

Узатдилар бир сопол коса,
Анҳор сари кетдик

ёнма-ён.

Ялпиз тердик эринмай
роса,

Илк баҳорнинг
неъматисимон.

Сўнг бир коса олгач
саралаб,

Уйга қайтдик ўтлоқ
оралаб.

Ялпизли ош узатиб онам
«— Тўйиб-тўйиб

ичгин, — дедилар, —

Мен ялпизга юборай
болам,

Ҳаялламай қайтгин»,
— дедилар.

Келганида ҳар сабза
баҳор,

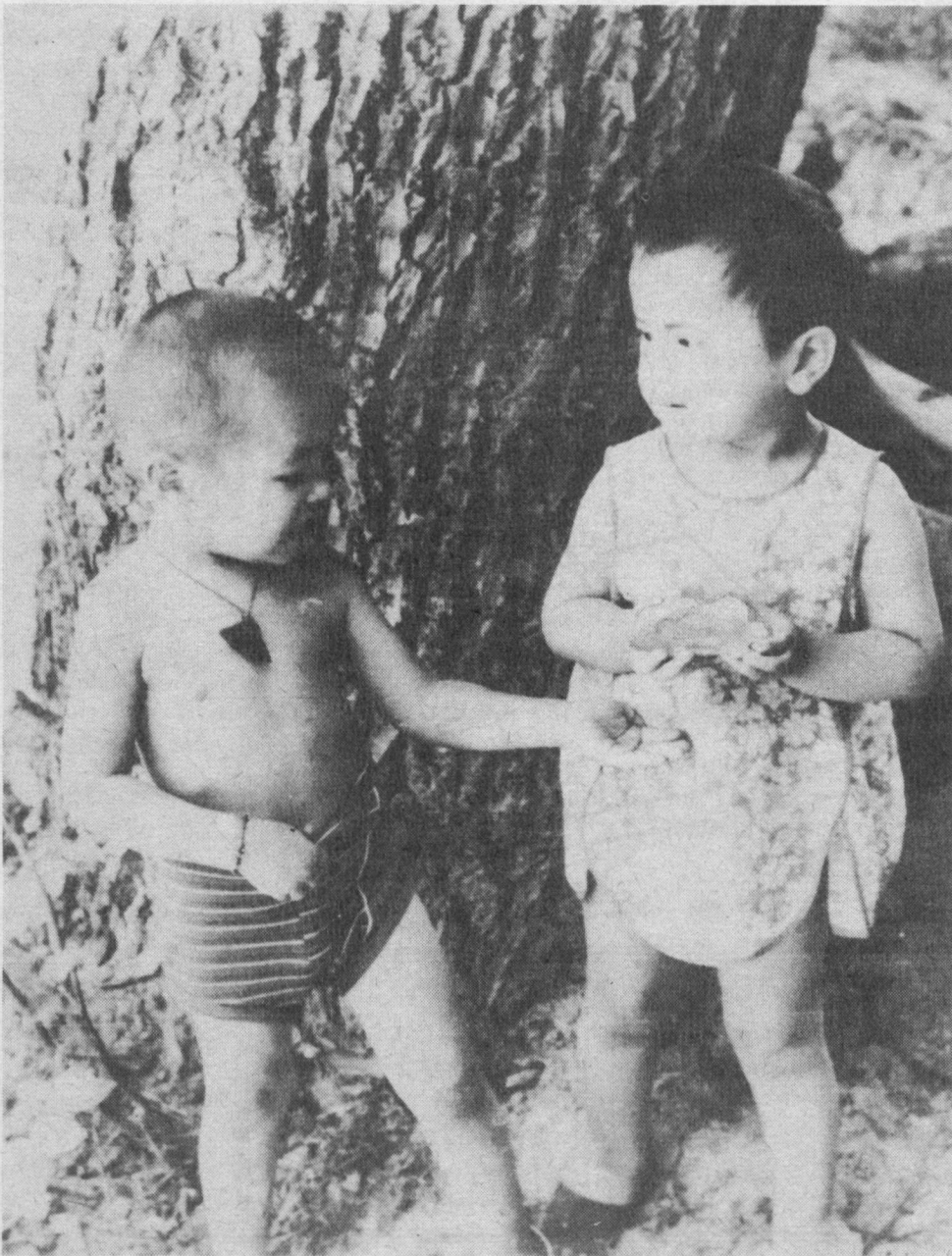
Ялпиз учун чиқаман
такрор,

Ҳамон тилда ўша ош
тоти,

Ва қалбимда волидам ёди.

Бу шеър онамдан, ўзининг ўспиринлик давримдан бир хотира бўлиб қолар. Уни мен жуда осон ёздим. Сатрлар ўз-ўзидан оқиб келаверди. Ким билсин, балки менга онажонимнинг руҳи мададкор булгандир. Онам ҳаётлик даврида менинг шеър машқ қилиб юришимни билар эдилар. Бироқ шоир ўзи ким эканлигини билмасдилар. Хаёлларида мен шеър орқали келажакда катта амалдор бўлишим керакдай эди. Ким билсин, ўспирин ҳаёлимда балки ўзимга шундай туюлгандир. Аммо кунгли буш шоирлардан амалдор чиқмаслигини мен кейинроқ тушундим.

Хуррам
МАҚСАДҚУЛОВ,
Термиз шаҳри.

ЯНА БАЛАНД ОЛАМ ҲАҚИДА...

Шеърят олами осмон каби чексиз ва зангори, гузал бир оламдир. Бу оламга покланиш учун келадилар, поклаш учун келадилар, дилнинг оловларини намоиш этмоқ учун келадилар...

Шоираи даврон момомиз Нодирабегим айтганлар:

«Мақсад на эди, жаҳона келдинг,
Кайфиятинг баён этиб кет».

Демакки, кўнгилнинг, сизни ураб турган борлиқнинг кайфиятини узидан кейингиларга етказмоқ — шоирнинг елкасидаги вазифа, юк экан. Елкангизда тоғдек юк билан тик ва мағрур

юрмоққа кучингиз етишига ишонсангиз шоир булмоққа даъво қилинг. Ёшлигида шоир булгиси келмаган одамлар жудаям кам бўлади. Бироқ, катта дунёга кириш учун, уша оламда қолиш учун катта қурбонлик берадилар. Балки бу оромдир, балки бу қалбдир...

Қадри болалар!

Биз газетамизнинг ўтган сонларининг бирида шу маънода «Шеърят осмони баланддир жуда» деб номланган мақола берган эдик. Биз сизлардан куп жавоб хатлари олдик, у хатларда шеърятни беҳад севган, бу оламни ташлаб кета олмайдиган ҳаваскорларнинг фикрлари бор. Мана танишинг:

БАРДОШ СЎРАДИМ

Қадри «Тонг юлдузи»м!

Саҳифаларингдаги ҳар бир сатрни синчиклаб ўқийман.

Айниқса шеърларни. Ўтган сонларининг бирида «Шеърят осмони баланддир жуда» номли мақолани ўқиб, ўйланиб қолдим. Шеърларимни қайта-қайта ўқиб чиқдим. Уларни юборишга ҳам ўйланиб қолдим. Лекин биласанми, менда машҳур шоир бўлиш орзуси бор. Барибир шу орзуимдан кеча олмадим ва машҳур шоир Муҳаммад Юсуфининг:

«Ҳаёл қандай яхши, аканга ўхшар» деган сатрларини эсладим. Ростдан ҳам, орзулар, ҳаёллар қанчалар ширин.

Мен барибир шеърларимни сенга юборишга жазм этдим.

Гарчи, у олам баланд бўлса-да, ўша баландликча бардош тиландим.

ФУТБОЛ

Синфимиз болалари

Футболга хўп ишқибоз.

Бироқ «А» синфидан биз,

Қолиб кетамиз бир оз.

Ўтган куни «А» билан

Футбол ўйнадик роса.

Қани энди бир бола,

Биронта гол уролса,

Сарвар тўпни тепай деб,

Билмасдан ерни тепди.

Шунда «А» даги Шавкат,

Тўпни олди-ю, кетди.

Дарвозабон ўрнига

Мени қўйишган эди.

Тўп ҳам келиб ёнимга,

Менга шундайин деди:

— Менга қара оғайни,

Дарвозанга бир кирай.

Чикқанимдан сўнг сенга,

Қанча сўрасанг берай.

Тўпнинг бундай гапидан,

Бирдан довдираб қолдим.

Ойлик чиптасин кўриб,

Хўп, дея киргизвордим.

Албатта азиз дўстлар,

Тўплар ҳеч гапирмайди.

Лекин ҳар бир кунимиз

Ҳангомасиз бўлмайди.

ҲАМДАРДЛИК

Кеча дарсга Алижон,
Нимагадир келмади.
Сабабин нималигин,
Ҳеч ўқувчи билмади.
Эртасига Алини,
Домла сўроққа тутди.
У ерга тикиб кўзин,
Дамин ичига ютди.
Ненидир эслагандай,
Кўзларини ёшлади.
Ростлаб олиб нафасин,
Сўнгра гапин бошлади.
— Тиш дўхтирга бордик биз,
Шу десангиз домлажон.
Катта акам Омоннинг,
Тиши оғриди ёмон.
Кечирасиз домлажон.
Акам ғамин едим-да.
Ёлғиз кўрқмасин, бирга
Мен ҳам додлай, дедим-да.

Ҳамидулла МЎМИНОВ,
ЎЗДЖТУ қошидаги лицейнинг
10-синф ўқувчиси.

КЕЧГИМ КЕЛМАЙДИ

Азиз «Тонг юлдузи!»

Мен саҳифаларингда эълон қилинган «Шеърят осмони баланддир жуда» номли мақолани ўқиб ростдан ҳам бу олам осмондан ҳам баландлигига ишондим. Билдимки, бу оламда шеърӣ, руҳӣ олами чексиз бўлганларгина яшаб қолар эканлар. Мен ўз имконларимни чамалаганимда ҳаёлимда барибир зўр шоир бўладигандек туюлди. Муҳими, юрагимда катта ишонч ва ойдин, нурли бир туйғу бор. Шунинг учун ҳам сенга шеърларимни йўллаяпман. Шеъримни онамга, укамга, дадамга ўхшатаман. Улардан ҳеч қачон кечолмаганим каби шеърларимдан ҳам кечгим келмайди.

Нега шундай, билмадим... Мана, шеърларим билан таниш:

СИНГЛИМ ИЛХАЁГА

Сингилжоним Гулҳаё,

Одобингиз бебаҳо.

Сочингиз узун-узун,

Қаролиги қаро тун.

Доимо қўлингиз гул,

Ҳар ишингиз пухтадир.

Азизам, сиз юрган йўл,

Нурга тўлиб кетадир.

Дўстларингиз кўп бўлсин,

Ўйнаб юринг шод-хандон.

Бахтингиз, иқболингиз,

Порлоқ бўлсин, сингилжон.

РОСНУНИ ЁЛҒОНЧИ

Салим анча шўх бола,

Еб қўйди-ку ҳолвани.

Кечга яқин атайин,

Сўрар: «Ҳолвамиз қани?»

Онам деди, «Ким еса ҳам,

Майли, аччиқроқ эди».

Салим-чи «Йўқ ойижон,

Жа ширин экан» — деди.

Бизлар устидан кулсак,

Кўзларига ёш олди.

Ростгўй ёлғончимизнинг,

Айби очилиб қолди.

ДИЛДОРА УМУРЗОҚОВА,
Каттақўргон туманидаги 97-
мактабнинг 8-синф ўқувчиси.

ТОНГ ЮЛДУЗИ Муассислар:

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ДАВЛАТ МАТБУОТ КҰМИТАСИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ,
«СОҒЛОМ АВЛОД УЧУН»
ХАЛҚАРО ХАЙРИЯ ЖАМҒАРАСИСИ

Бош муҳаррир: Умида АБДУАЗИМОВА

ТАҲРИР ХАЙЪАТИ:

Муртазо СУЛТОНОВ,
Жаббор ҲАҚИМОВ, Гулнора
ИҶОДШЕВА, Хотам АБДУ-
РАИМОВ, Инқилоб ЮСУПОВ,
Дадахон ЁҚУБОВ,
Миршохид МИРҲАМИДОВ,
Суннатилла ҚУЗИЕВ, Феруза
ОДИЛОВА.

«ЁШ ИҚТИСОДЧИ»

ИЛОВАСИНИ ТАЙЁРЛАГАНЛАР:

Музаффар ПИРМАТОВ,

Асқар ШОКИРОВ,

Равшан ҚАМБАРОВ,

Маҳлиё МИРСОАТОВА.

IBM компютерида терилди ва
саҳифаланди. Офсет усулида
босилди. Ҳажми 1 босма табоқ
Булортма — Г -094.
46.496 нусхала босилди.
Қоғоз бичими — А-3.
Босишга топшириш вақти 19.00
Топширилди — 18.30
Навбатчи Ф. ОДИЛОВА.

Руйхатдан ўтиш тартиби
№ 000137
Манзил: 700083,
Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси,
32-уй.
• Напр курсаткичи: № 64563
• Телефон: 1-
33-44-25
• 1-36-57-91
• 1-36-54-21

